דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פערלאג: חברה „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען,
האלביאָהריג —.6 „
פירטעליאָהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנציינגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאָהרליך —.5 רוביל.
האלב יאָהרליך —.3 רוביל:
פיערטעל יאָהרליך 1.50 רו"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

איינצעלנע נומערן 15 קאפ. — 30 העלער.

קראקויא, חשון תרס"א. נומר 43. Krakau. 25 October 1900.

חודש	וואָך	השון אָקטאָבער־פאָוזערניק		נייער ס. אקטאב.	אלט. ס. אקטא.
ה.' תר"ס		וואכענ־קאלענדער (לוח)			1900
ה'	זונטאג			28	15
ו'	מאנטאג			29	16
ז'	דינסטאג			30	17
ח'	מיטוואך			31	18
ט'	דאנערס.		נאוועמבער	1	19
י'	פרייטאג			2	20
י"א	שבת	שבת לך.		3	21

טאג	יאהר	קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.
ה'	ה'תרלה	געשטאָרבען דער חובב-ציון, הג' ר' הירש קאָלישער, רב אין טהאָרן.
ו'	ה'תכ"ה	פערברענט עקדה"ש 237 אנוסים אין קומברא.
„	ה'תרנא	אָנגעהויבען בויען הייזער אין קאָלאָניע רחובות.
ז'	ה' ק"י	האָט פאפסט קלעמענס מודיע געווען אז ס'איז פאלש רער בלבול דאס יודען פערגיפטען די ברונען.
„	ה'רמ"ד	טאָרקוועמאדא געוואָרען גראָס-אינקוויזיטאָר.
ט'	ה' פ"ח	געשטאָרבען הג' הרא"ש ז"ל.
„	ה' צ"ה	האָט קאזימיר מלך פון פאָלען בעשטעטיגט יודישע רעכטע
י"א	ה' מ"ו	עלילת-דם אין מינכען. — פערברענט די שוהל מיט 180 יודען.
„	ה'תקכב	געבוירען הג' ר' עקיבא איגר אין אייזענשטאדט.

אינהאלט:

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25,
mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodż, Cegielnianastr. 36.

„דער יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער 1920 a Nachtrag VII.

עקזיסטירט פאן 1824-טען יאהר
פאבריק פון פלאטירטע כלים
יוזעף פראזשע
ווארשוי, עלעקטאראלנא Nr. 16
Józef Fraget
w WARSZAWIE, ul. Elektoralna Nr. 16.
אייגענע געשעפטען גפינען זיך:
אין ווארשוי: סענאטארסקא 17 — קראקויער פארשטאדט 69 —
נאלעווקי 16. אין לאדז: פיאטרקאיוסקא 61.

„Wschód“ (der Osten)
Tygodnik żydowski we Lwowie.
Redakcya: pl. Smolki 5.
Einziges Wochenblatt in polnischer Sprache, gewidmet den allgemeinen Interessen des Judenthums, erscheint seit **5. Oktober** l. J. zu **jeden Freitag.**
Abonnements-Preise: Für's In- und Deutschland: Ganzj. 8 Kr., halbj. 4 Kr., viertelj. 2 Kr. Ausland: Ganzj 12 Francs. — **Inserate** werden billigst berechnet.

WYSZŁY Z DRUKU
nakładem
Towarzystwa „ACHIASAF“
Twarda Nr. 6.

Dr. L. PINSKIER, Samowyzwolenie.
Cena **25** kop.
Dr. THEODOR HERZL,
Mowy ze zjazdów syonistycznych.
Cena **25** kop.
Dr. MAX NORDAU,
Mowy ze zjazdów syonistycznych.
Cena **40** kop.
ACHAD-HAAM, Niewolnicy swobody.
Cena **20** kop.
ACHAD-HAAM, Po za obozem syonistów.
Cena **20** kop.

Adres: Wydawnictwo „ACHIASAF“ Warszawa, Twarda Nr. 6.

לוח אחיאסף לשנת תרס"א
ספרותי ושמושי עם תמונות וציורים
שנה שמינית.
מחיר הלוח הוא בלי המשלוח 1 רו"כ, מכורך 1,40 רו"ב
(עם המשלוח 30 קאפ' יותר).
Verlag ACHIASAF Wrschau.

ПАЛЕСТИНА
Ея настоящее и будущее.
Очеркъ положенія современной Палестины и существующихъ въ ней евр. колоній.
соч. **А. Г. Любарскаго**
Часть I: Введеніе. Географ. обзоръ Сиріи и Палестины. Населеніе. Политическое состояніе Сиріи. Источники эконом. благосостоянія.
Часть II: Общій обзоръ колонизація. Описаніе евр. колоній. Колоніи Самаріи и Саронской долины. Сѣвер. Галилея и ея колоніи. Заіорданье.
Цѣна книги (177 стр. 8º) 75 коп., съ пересылкой 85 коп.; въ переплетѣ 1 руб. съ пересылкой 1 руб 10 коп.
Издательство „АХІАСАФЪ“ Варшава
Твердая 6 кв. 4.

מיטעלען צום לעבען
איך לערען בריפליך אויך פערזענליך חעמישע ארטיקעלען וועלכע מיט יעדע-פין זיי קען מען פיין עקזיסטירען, פארדערט גאנץ ווייניג קאפיטאל, נעבעי פראווא זיטעלסטווא זאגאר אין פטר-בורג לויט א רעשעניע פין סענאט.
Варшава, Дѣльная. № 30/8
И. Матузону.

ברוכ-בענדער
האלטען איין רען שווערסטען ברוך אונד דריי-קען נישט דעם קערפער. נאגראדע פאן דאקטארסקע אויסשטעלונג.
D. MOSZKOWSKI,
Warszawa, Muranów 16

ליודעי שמי בווילנא
הנני מתכבד להודיע כי לחורף תרס"א הבא אני מעתיק מושבי לעיר ווילנא ונכון לקבל שם תלמידים ותלמידות קטנים וגדולים להורותם תורת לשון עבר ודברי ימי עמנו על בורים בתרגים לישון רוססיה ואשכנז עפ"י המלה האחרונה של שיטת הלמוד והפדגוגיה. האבות אשר יחפצו בי, יוכלו להשיג ידיעות מפרטות וברורות בדבר הזה אצל האדונים הנכבדים: י"ל גלדברג בבית המסחר של סגל וצבי הירש ולקרייסק, בחנות של יין „כרמל“
ברגשי כבוד
שמואל ליב ציטראן.

אין ענגלאנד קען מען אבאנירען דעם „יוד“ ביי:
R. MAZIN. 100 Old Montague Str. LONDON E.

Парижская папиросная бумага
„Ле Дерніеръ Картушъ“
требовать исключительно гильзъ а также папиросныхъ книжекъ изъ настоящей французской бумаги **„Ле Дерніеръ Картушъ“**
Бумажка эта признана Химичес. Лаборатр. Варшав. Император. Университета **САМОЮ ЛУЧШЕЮ.**
Образцы бумажки разныхъ сортовъ высылаетъ безплатно.
ТОРГОВЫЙ ДОМЪ
Л. ЗИЛБЕРЛЯСТЪ
въ ВАРШАВѢ
Граничная улица № 6.

צוקערניע ש. שפינעלגלאז
ווארשא, נאלעווקי Nr. 10
(פארמאלס אינעלזאהן). וועלכע עקזיסטירט זייט 18 יאהר. פון דער צייט און זייט איך האב זי איבערגענומען אונטער מיינע אויפזיכט האב איך פיעל פערבעסערונגען איינגעארדענט. ריין, כשר, בילינ. בעשטעלונגען ווערען פינקטליך אויסגעפיהרט, היער און אויף דער פראווינץ. פיעלע דאנקען בריעפליך אויך מינדליך.
די צוקערניע בע וזצט 24 צייטונגעם לעזען.

II. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 43.

דער פּרייז פֿיר רוססלאנד:
גאַנץ-יאָהרליך —.5 רוביל.
האלב-יאָהרליך —.3 רוביל.
פֿירטעל-יאָהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפּ.

דער יוד

צייטשריפֿט
פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואָך.
פֿערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פּרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען.
האַלביאָהריג —.6 "
פֿירטעליאָהריג —.3 "
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פֿראנק.
אַנדערע לענדער —.15 "
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פּרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פּעטיט
20 העלער, 25 פּפֿעניג, 10 קאפּ.

Erscheint Donnerstag

קראַקויא, חשון תרס"א. נומר 43. Krakau, 25 October 1900.

צו די אבאנענטען.

מיר ערלויבען אונז מיטצוטהיילען, דאס מען קען איצט נאָך אויס שרייבען דעם „יוד" אויף דאָס צווייטע האַלבע יאהר 1900 ד. ה. פֿון 1 יולי ביז ענדע יאהר צום פּרייז פֿון 3 רובל. פֿון 1 אקטאבער ביז ענדע יאהר קאָסט דאס אבאנעמענט 1.50 רו"כ.

מיט דער נומער 39 האָט זיך געענדיגט דאס 3-טע קוואַרטאל און מיר בעטען די אבאָנענטען וועלכע דאַרפֿען איינצאָהלען פֿאַר דעם לעצטען קוואַרטאל אַריינשיקען דאס אבאנעמענט צו דער רעכטער צייט, כדי מיר זאָלען קענען פּינקטליך צושיקען די בלעטער.

מיר טהיילען אויך מיט, אַז די קאָנגרעס-נומערן 36, 35, 34, 33 פֿון דעם יאהר „יוד" זענען אין גאַנצען אויספֿערקויפֿט ביז צום לעצטען עקסעמפלאר.

די אדמיניסטראציאָן.

צו דער איצטיגער לאַגע אין ארץ-ישראל.

די לעצטע צייט זענען די יודישע צייטונגען פול מיט קלאָגבריעף פֿון ארץ ישראל, די אונצופֿרידענהייט איז נאָך קיינמאָל ניט געווען אַזוי גרויס, ווי איצט. עס זענען אפילו געווען אויך שווערערע צייטען, אָבער קיינמאָל האָט מען זיך אין ארץ ישראל ניט געפֿיהלט אזוי געפֿאַלען, ווי דאס לעצטע יאָהר. די פֿאַמיליעס זענען צוגעוואַקסען און קיין נייע ערד ווערט ניט צוגעקויפֿט, עס ווערט ענג די קאלאניסטען אין די ביז־איצטיגע קאָלאָניעס, די לאַגע פֿון די פֿאַמיליעס פֿאָדערט אַ אויסברייטונג פֿון דער קאָלאניזאַציאָנסאַרבייט, אָבער דערצו פֿעהלען די מיטלען. די מקחים אויף די ווייַנטרויבען האַלטען אַלײַן ביים פֿאַלען און פֿערקלענערען אַלײַן מעהר די הכנסות פֿון די קאָלאָניסטען. די אַרבייטער, וואָס האָבען שטענדיג געהאַט אַרבייט, געהען איצט ארום ליידיג. אין די אלטע קאלאניעס קען מען זיך שוין איצט בענעהן אהן זיי און קיין נייע קאָלאָניעס ווערען ניט אויפגעבויט. די אַלע סבות האָבען פֿערשטאַרקט די אָרימקייט אין די קאָלאָניעס און ארויסגערופֿען אַ פֿערצווייפֿלונג אין יהודה און אין גָליל.

אויף אַ קליינע צייט איז דער מוטה נעוואָרען עטוואַס געהויבען, בעת די קאָלאָניעס זענען איבערגעגאַנגען פֿון ראָטשילדען אין רשות פֿון דער יודישער קאָלאָניזאַציאָנסגעזעלשאַפֿט, וואָס איז בעקאנט אונטער דעם אבגעקירצטען נאמען יק"אַ. מען האָט געהאָפֿט דאס יק"א מיט איהר גע־ניטקייט, מיט איהרע גרויסע קאפּיטאַלען וועט אַריינברייַנגען מעהר אָרדנונג און מעהר לעבען אין דער קאָלאָניזאַציאָן. ווייטער האָט מען געזעהען אַ פֿערבעסערונג אויך אין דעם, וואָס די פֿיהרונג פֿון די קאָלאָניעס געהט אַריבער פֿון איין איינצעלנעם מענשען צו אַ גאַנצער הברה.

עס האָט זיך אָבער אויסגעלאָזען ניט אזוי ווי מען האָט גערעכענט יק"א שפּירט וועניג השק אויסצוגעבען איהרע מיליאָנען אויף די קאָלאָניזאַציאָן אין ארץ־ישראל, זי שטעלט זיך נור דעם צוועק איינצואָרדנען די אַלטע קאָלאָניעס און זאָגט זיך דערוויילע לַהֲלוּטִין אָב פֿון יעדער נייער קאָלאָניזאַציאָנסאַרבייט. די צוגעוואַקסענע פֿאַמיליעס זענען אין דערזעלבער אונגעוויסער לאַגע ווי פֿריהער, און די אַרבייטער זענען אין דעמזעלבען טרויעריגען צושטאַנד, ווי אָהן די יק"א. יק"א ווערט וועניג גערירט פֿון דער לאַגע אין די קאָלאָניעס און נאָך וועניגער פֿון דער לאַגע פֿון די אַרבייטער. יק"א האָט איהר פּראָגראַם און וואס געהט איהר אָן, אַז עס וועט זיין אין ארץ ישראל מיט עטליכע קאָלאָניעס וועניגער, אָדער אַז עטליכע הונדערט אַרבייטער וועלען דאַרפֿען ארויספֿאָהרען פֿון לאַנד? דאס שטימט אפשר ניט איין מיט דעם יודישען פֿאָלקסאידעאַל פֿון אויפֿבויען ציון? אָבער די יודישע פֿאָלקסאידעאַלען געהערען דאָך ניט צו די ציעלען פֿון יק"א. וואָס איז זיי דאס יודישע פֿאָלק און וואָס איז זיי ציון? דאס פֿאָלק איז פֿאַר זיי אַ פּוסטעס וואָרט און די פֿאָלקסאידעאַלען זענען פֿאַר זיי פּוסטע הלומות. די אַרבייטער האָבען קיין אַרבייט ניט, צו לאָזען זיי געהן וואוהין זיי ווילען, לאָזען זיי פֿאהרען זוכען אַרבייט. מיט וואָס זענען זיי בעסער פֿאַר אַנדערע אַרבייטער? אין זכרון־יעקב זענען דאָ צוגעקומענע פֿאַמיליעס, וועלכע האָבען וועניג מיטלען צו לעבען, דערצו איז אויך דאָ אַ מיטעל. און יק"א האָט געפֿונען אַ משונה'דיגעס מיטעל, פֿון וועלכען מען קען זיך נור מיט אַ שוידער אבטרייסלען. יק"א האָט בעשטימט צו געבען 100 פֿראַנק יעדער פֿאַמיליע, וואָס עס וועט וועלען ארויספֿאָהרען פֿון ארץ ישראל! דערצו זענען פֿעהיג די טשינאָווניקעס פֿון יק"א.

און די אַרבייטערפֿראַגע? מיט וואָס פֿאַר אַ שווירינקייטען, מיט וויפֿיעל מיה זענען מענשען, וואָס זענען איינגעוועהנט צו אַ שטאָדטישען לעבען ערצויגען געוואָרען צו ערדאַרבייטער. וויפֿיעל איז יעדער פֿון אונזערע אַרבייטער אויסגעשטאַנען, ביז וואָנעט ער האָט זיך איינגעלעבט אין אַ גאַנץ אַנדער לעבען. וואס פֿאר אַ הויכער אידעאַליזם האָט בעלעבט די מענשען, מיט וואָס פֿאַר אַ ליעבע און אבגעגעבענהייט האָבען זיי געאַרבעט, און איצט ווערען זייערע האָפֿנונגען און אידעאַלען אָהן רחמנות צושטערט און צובראָכען.

יאָהרען לאַנג האָבען מיר זיך געקלאָגט, אַז עס פֿעהלען אונז די פֿעהיגע מענשען צו קאָלאָניזאַציאָן, צו אַ איינפֿאַכען דאָרפֿסלעבען, און איצט, אַז מיר האָבען נאָך פֿיעל יאָהרען פֿון אַרבייט שוין געקראָגען די זְכִיָה צו זעהן פֿאַר זיך אמת'ע ערדאַרבייטער, האָבען מיר ניט דאס אינטערעס צו זייער לאַגע, און מיר לאָזען די אַרבייטער זיך צופֿאהרען.

דאָס איז ביי אונז אין אַלע אונזערע אַרבייטען. אומגליקליך זענען מיר, וואָס יעדער איינציגער טריט קאָסט אונז די גרעסטע שוויריג־

קייטען, און נאָך אומגליקליכער זענען מיר דורך דעם, דאס, דערגרייכענדיג שוין וועלכע ס'איז רעזולטאַטען, קענען מיר זיי ניט אויסנוצען, און מיט אונזערע אייגענע הענד צושטערען מיר דאס, וואס מיר בויען.

יק"א וויל פאַר די אַרבייטער גאָר נישט טהון. זי וויל זיך האַלטען ביי איהר פראָגראַם. צו יק"א קענען מיר קיין גרויסע פאָדערונגען ניט שטעלען. זי איז געגרינדעט געוואָרען פון איין איינציגען מענשען, פון באַראָן הירש און נור פון זיין אייגען געלד. יק"א איז שטענדיג געווען ווייט פון אונזערע נאַציאָנאַלע אינטערעסען און זי וועט נאָך מסתמא לאַנג בלייבען ווייט פון זיי. די פאָרשטעהער פון יק"א האָבען אונז ניט פערשטאַנען און פערשטעהען אונז נאָך עד היום נישט. זי איז געווען אַ צדקה־חברה מיט אַלע איהרע קאַפּריזען, און זי וויל, ווי עס ווייזט אויס, אויך ווייטער אַזוי פערבלייבען.

אָבער אונזער אָדעסער קאָמיטעט? וואָס איז מיט איהם געוואָרען? וואָס איז ער אַזוי מְקַנֵא דער אַריסטאָקראַטישע ראָליע פון יק"א? פאַר וואָס ווערט ער אַלץ טרוקענער אין זיין אַרבייט? פאַר וואָס האַלט אויך ער פאַר מעגליך זיך אין גאַנצען ניט צו רעכענען מיט די מיינונגען און פאָדערונגען פון פובליקום? פון דעם אָדעסער קאָמיטעט האָבען מיר דאָס רעכט צו פערלאַנגען מעהר אינטערעס און אבגעגעבענקייט צו די קאָלאָניזאַציאָנספראַגע אין ארץ־ישראל. פאַר וואָס פערהאַלט ער זיך צו דער אַרבייטערפראַגע מיט דערזעלביגער נאַכלעסיגקייט ווי צו דער שולפראַגע? ביי דעם גרויסען לאַרם אין די צייטונגען, ביי דער אויפגערעגטהייט און אונגעדולד פון אַלעמען, וועלכען עס איז טייער אונזרע אַרבייט אין ארץ ישראל, געפינט אפילו דער אדעסער קאָמיטעט ניט פאַר נייטהיג צו ענטפערען, צו ערקלערען די איצטיגע לאַגע און צו ווייזען, וואָס עס קען און דאַרף איצט געטהון ווערען.

ביי דער ערנסטקייט פון דער איצטיגער לאַגע איז נייטהיג אַ בעשפרעכונג פון די מיטגליעדער פון דער אדעסער חברה, און גוט וואָלט דערום געטהון דער אָדעסער קאָמיטעט, ווען ער וואָלט צוזאַמענגערופען אַ אַלגעמיינע פערזאַמלוינ. די תקנות פון דער חברה ערלויבען עס דעם קאָמיטעט. די איצטיגע לאַגע איז געוויס ערנסט גענוג, אַז מען זאָל קענען לויט די תקנות צונויפרופען די מיטגליעדער פון דער חברה. דער אדעסער קאמיטעט האָט דאָך געהאַט אין זינען צונויפצורופען אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג צוליעב זיין 10 יאהריגען יובילעאום. זאָל ער אַנשטאַט דעם בעסער צונויפרופען אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג צוליעב דער אַרבייטערפראַגע, וועלכע האָט ארויסגערופען צווישען אַלע פעראינטערעסירטע אזא גרויסען גערודער און טומעל.

י. ל.

גָלוּת־בּלעטליך.

(שטיקליך געדאַנקען).

אין רומעניען, האָבען יודען אין דער לעצטער צייט אָנגעהויבען צו מאַכען נייע מִינֵי חֲבֵרוֹת. עס פערבינדען זיך צוזאַמען קאָמפּאַניעס אויס עטליכע הונדערט מענשען פון אַלערליי בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת, געוועזענע קרעמערליך, שענע יונגע לייט מיט אייראָפּעאישער בילדונג, צווישען זיי זענען דאָ אויך ווייבער מיט קליינינקע קינדערליך, און אַלע אין איינעם פערלאָזען דאָס לאַנד. מע פאָהרט ניט אויף פערד, מע מאַכט ניט די רייזע מיט דער אייזענבאַהן, אויף דעם זענען זיי צו גרויסע קַבְּצָנִים נעביך, נאָר מען געהט צו פוס, צו פיער אין אַ שורה מיט שטעקענס אין די הענד און מיט זעקליך אויף די פלייצעס און טאַקי בְּחִפָּזוֹן אויך, הענדום־פענדום, אָהן אַ אָטהעם, פָּשׁוּט ווי אונזערע זיידעס זענען אַמאָל אַרויס פון מִצְרַיִם. די נַפְקָה־מִינָהּ איז נור — — —

און עס זענען דאָ אַ סך נפקה־מינה'ס פון יענע אַלטע צייטען ביז היינט. אַמאָל האָט מען געדאַרפט וואַנדערן דורך ווילדע מִדְבָּרִיוֹת, מעהר ווי הימעל און ערד און חַיוֹת רָעוֹת איז ניט געווען צו זעהען, און

פֿעלעטאָן.

חֶבְלֵי־מָשִׁיחַ.

(פאָרטזעטצונג)

— און אַזוי גרינג קומט מען צו צו איהם! - לענט צו ר' ישראל. — ער האָט גענוג מְשָׁרְתִים און עֲבָדִים וואָס שטעהען ביי זיין טיהר און לאָזען ניט צו צו איהם אָהן אַ בילעט. הלואי קען מען צו איהם צוקומען, ווי איך וואָלט איהם געבען צו פערשטעהן, אַז עס איז אַ שאָד זיין געלד, וואָס ער וויל אַוועקגעבען דעם טערק, איך פערגין איהם גאָר ניט דעם פֶּרֶא־אָדָם, ישמעאל'ן, אַזאַ אוצר געלד פאַר ארץ ישראל! אדרבה, על פּי יוֹשר און על פּי דין, ברויך דער טערק נאָך אונז בעצאָהלען אַרענדע געלד פאַר ארץ ישראל. אַז ארץ ישראל איז אונזער לאַנד, בְּהָא כּוּלָא עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דאָס לייקענט דאָך קיינער ניט, אפילו דער טערק אַליין ווייס עס אויך, וְהָא רַאְיָה עס הייסט דאָך עד היום ארץ ישראל וואָס איז טייטש דאָס יודישע לאַנד, היינט פאַר וואָס קומט איהם נאָך אַזאַ מטמון געלד דערפאַר?

— און ווייסט איהר, — זאָגט ר' ישראל, — מיר איז טאַקי אַ חִדוּשׁ נִפְלָא אויף ראטשילדען, וואָס ער וויל אַריינשפּאַרען אַזאַ אוצר געלד אָט דעם פּרא אדם. ווי די וועלט זאָגט, איז דאָך אַזאַ ראטשילד מחויב צו זיין אַ דַעְתָּן, און מוז האָבען אַ שטיקיל ידיעה אין מסחר אויך, ווי קומט עס וואָס ער ווייס ניט, אַז געלד איז ניט קיין שמעלט, און גאָר אָהן דִּינֵי דְבָרִים איהם, איך מיין ישמעאל'ן, אַריינרוקען אַזאַ מַטְמוֹן, אַזאַ מטמון! איהר האָט דען אַ יְדִיעָה וויפיעל דאָס קען זיין?

— צי האָב איך אַ ידיעה? — רעדט איבער ר' פישעל, — איך האָב אַוודאי אַ ידיעה, צי פערשטעהט איהר אָבער וויפיעל געלד מען ברויך דערצו? קומט אַהער, וועל איך אַ קלאָרען חשבון מאַכען, נאָך אין מיינע יונגעלשע יאָהרען האָט די גאַנצע וועלט געשמועסט, אַז מאָנטעפיאָהר וויל אָבקויפען גאַנץ ארץ ישראל און וויל הוץ דעם אויך, די מַלְכֵי מִזְרָח און מַעֲרָב געבען צו דריי רענדליך פאַר איטליכען יודען, וואָס געפינט זיך אין זייערע מְדִינוֹת. אַמאָל איז אַ רענדיל געוועזען אַגרויסע מַטְבֵּעַ, היינט זענען רענדליך גאָר ניט בְּנִמְצָא, וועט דאָך מִסְתָּמָא דער שמועס זיין אויף האַלבע אימפּעריאַלען, וואָס דאָס קאָסט צווימאָל אַזוי פיעל וויפיעל עס האָט אַמאָל געקאָסט אַ רענדיל, היינט ברויכט איהר ניט פערגעסען אַז פון מאָנטאָפיאָרען ביז ראטשילדען זענען טאַקי יודען נִתְרַבּוּ געוואָרען כֵּפֶל כִּפְלַיִם, כֵּן יִרְבּוּ, היינט וואו נעהמט מען אַזאַ 'קאָפּ דאָס אַלץ צו בערעכענען וואָס פאַר אוצרות מען ברויך צו האָבען אי פאַר'ן טערק אי פאַר די מלכי מזרח און מערב! על כן זאָג איך, אַ שאָד יודיש געלד, און עס וואָלט טאַקי אַ יושר זיין, אַז איימיץ זאָל ראטשילדען זאָגען ער זאָל זיך אַזוי ניט איילען, ווער ווייס וואָס קען נאָך זיין, אפשר וועט ער פאָרט אַמאָל געוואָהר ווערען אַז עס איז דאָ אַ רבי, ביי וועמען שואל עֵצָה צו זיין און דער רבי זאָל לעבען וואָלט איהם גלאַט אפשר ווייזען גאָר איין אַנדער דֶרֶך ווי צו ארץ ישראל צוצוקומען גאָר אָהן געלד.

- און איך מיין, — זאָגט ר' ישראל, — אַז בְּאָם ראטשילד זאָל נור ווייסען פון רבי'ן אַ שטייגער ווי מיר ווייסען, וואָלט ער קומען צו איהם בְּלִי שׁוּם סָפֵק, מיין איך, אַז דאָרט אין די עוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וואָלט ווערען אַ רַעַשׁ און אַ רוּשׁם, אַז מען וואָלט דאָרט דערזעהן עַד הֵיכָן די אֱמוּנַת צַדִּיקִים דערגרייכט, אַז אַזאַ מין מְשׁוּנֶה'דיגער עוֹשֶׁר ווי ראטשילד שטעהט פאַר'ן רבי'ן בְּאֵימָה וָפַחַד כְּעַבְדָא קַמֵיהּ מָארֵיהּ, וואָלט פון דעם אַליין אפשר משיח קומען, און ער וואָלט פערשפּאַרען זיין געלד אויסצוברענגען אומזיסט.

— און בֶּאֱמֶת, — זאָגט ר' משולם, — וואָלט ראטשילד געפונען אַ סך בעסערע זאַכען צו טהון מיט זיין געלד, יודען זענען היינטיגע צייטען אַזוי געשלאָגען אין פַּרְנָסָה רַחֲמָנָא לִצְלָן, אָבגענומען שענקען ביי יודען, עס געהען אום אָרימע לייט אַמאָליגע גאַנץ שענע בַּעֲלֵי־בָּתִּים, אין ווינאָגראָדקע זעהט מען עס אָן. אַמאָל פלעגט אַ חסיד קומען צום רבי'ן מכח קינדער, מכח שדוכים, גרויסע סוחרים וועגען שניי און רעגען, היינט וויפיעל קוויטליך איך האָב געזעהן שרייבענדיג, איז אַלץ וועגען פרנסה, וועגען ברויט, וועגען אָרימקייט, לא־עָלֵינוּ, און מיינט איהר, מיר אַליין, האָטש איך בין איין מענש אַליין און מיין זוהן פון אמעריקאַ שיקט מיר אַמאָל אין אַ שְׁמִטָּה עטליכע

היינט געהט מען דורך די גרעסטע, שענסטע כּרכּים, דורך די ציוויליזירטעסטע גאַטעס־בעשעפּעניש, וועלכע רופֿען זיך אָן „מענשען“. אַמאָל האָט מען האָטש געהאַט אין די טאָרבעס אונגעזויערטע קוכען, לֶחֶם עֹנִי, און היינט איז מען פֿערשמאַכט, פערהונגערט, הישכ'דיג, מען דאַרף אויסקוקען די אויגען, ביז יודען רַחֲמָנִים בְּנֵי רַחֲמָנִים דערמאָנען זיך אַרויסצוטראָגען ערגיין וואו אויף אַ סטאַציע עטליכע קופערנע גראָשען. אַמאָל האָט מען געהאַט שטערניש אין וועג פון פּ ר ע מ ד ע, פֿון אַ סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן, פֿון אַ עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּכְדוֹמֶה, און היינט האָט מען דיזעלבינגע צָרוֹת פֿון אייגענע שטיקליך פֿלייש און בלוט, פֿון אייגענע ברידער, וואָס בענוצען זיך מיט אַלע נידעריגסטע מיטלען, ווי מיט פֿאַלשע מְסִירוֹת, לְמָשָׁל, זיי דעם וועג צו פֿערשטעלען, וואָס איז? טאָמער וועלען זיי די אָרימע וואַנדערער עפּיס דאַרפֿען קאָסטען.

און נאָך נפקא־מינה'ס זענען פֿאַראַן פֿון אַמאָל ביז אַצונד, און נאָך, און נאָך. מ'שה רַבֵּנוּ'ן צו האָבען פֿאַר אַ אַנפֿיהרער, איז, דאַכט זיך, עפּיס אויך אַ גרויסע זאַך און היינט דער בעוואוסטער צוועק פֿון דעם גאַנג, פֿון דעם ברעג, וואו דאָס פֿאָלקס־שיפֿעל דאַרף זיך צושטעלען, היינט די זיסע האָפֿענונג אין גיכען בעשאָנקען צו ווער'ען מיט אַזאַ געבענטשטען לאַנד, וואו עס פֿליעסען מילך מיט האָניג, — וויפֿיעל איז דאָס אַליין ווערטה?!...

היינט וויים מען אפילו איך וואוהין מען געהט און צו וואָס מען נעהט. מען געהט צו פוס ביז האַמבורג, דאָרטען זעצט מען זיך אַריין, אָדער ריכטיגער געזאָגט, דאָרטען ווערט מען פֿון קְרוֹבִים בַּעֲלֵי טוֹבוֹת אַריינגעוואָרפֿען אין אַ ענגע, פֿיכטע צווישענדעק פֿון אַ שיף, וואָס פֿיהרט זיי אַוועק גלייך נאָך אַמעריקאַ. און וואָס דאָרטען אין אַמעריקאַ וועט זיין, — דאָס לעגט זיך גאָר איצט ביי קיינעם אויפֿ'ן זין ניט. איטליכער קלערט זיך: וואָס ס'וועט זיין מיט כּל ישראל, דאָס וועט זיין מיט רֶב ישראל. און אויפֿ'ן לעצטען פֿאַל, וואָס האָט מען צו פֿערלירען? ערגער ווי אין רומעניען, קען דאָך שוין געוויס ניט זיין, אַזוי ווי עס קען ניט זיין ערגער פֿון דעם טוידט...

אונזערע רומענער ברידער ווייסען אויך דעם צוועק פֿון זייער גאַנג. ביי יעדען פֿון זיי איז דער עִיקָר אַבי דאָ ניט צו זיין, נאָר פֿון דאַנען פּטור צו ווערען, און אויף ווייטער, איז דאָך עפּיס דאָ אַ יודישער וועכטער, וואָס דרעמילט ניט און שלאָפֿט ניט. ער וועט שוין היטען...

און עס לויפֿען יודען פֿון דער גאַנצער וועלט. דער מאָגען, רַבּוֹתַי, האָט אין זיך אַזאַ גרויסען אונגעהויערען כֹּחַ, אַז ער לאָזט בְּשׁוּם אוֹפֶן ניט איינרוהען, ניט איינזיצען, נאָר ער שטופּט, ער שטויסט, ער טרייבט ווי מיט שטורם, ווי מיט פּאַ־ע. ש־עקליך, פֿירכטערליך איז אָנצוקוקען ווי אַ גאַנצעס פֿאָלק לויפֿט, און ווי געלאָפֿען? ניט אין אָ־דנונג, ניט מיט אַנפֿיהרער, מיט וועג־ווייזער, נאָר ווי אַ סטאַדע צושפּרייטע שעפּסען אָהן אַ פּאַסטוך, צוואָרפֿען, צושליידערט אויף אַלע קאַנטען, אויף אַלע זייטען, אויף בערג און אין טהאָלען, אויפֿ'ן יַם און אויף דער יַבָּשָׁה, און וואו קומען די אַלע טויזענדער אַהין צום סוֹף? וואָס ווערט פון זיי? ווערען זיי טאַקי אין אמת'ן פּטוּר פֿון גלות? אָה, פֿרעגט שוין ניט, רבּוֹתי! אַ תּל ווערט פֿון זיי אַלעמען, אַמעריקאַ פֿערשלינגט זיי, אַרגענטינאַ, אַפֿריקאַ, אויסטראַליען צושמעלצט זיי, ווערען דאָרטען אָבגעריסען פֿון זיך אַליין, פֿון זייער גאָט, פֿין זייער גלויבען און פֿון זייער פֿאָלק. קיין יאַנקעס ווערען זיי ניט, קיין גויטשעס אויך ניט. קיין בערען אויך ניט, אָבער דערפֿאַר קיין י ו ד ע ן אויך ניט, נאָר גלאַט, ווי דער עולם זאָגט, ני־בע־ני־מע. צי אַזוי, צי אַזוי, דאָס פֿאָלק, דאָס יודישע פֿאָלק פֿערלירט זיי, פֿערלירט זיי אויף אייביג.

און גאָר ניט בעמערקענדיג פֿאַלען זיך אַזוי אָב ביסליכווייז פֿיעל פֿיעל אֵבָרִים פֿין אונזער פֿאָלקס־אָרגאַניזם, און וואָס אָבגעפֿאַלען איז ניט צוגעקומען, און צווישען די אָבגעפֿאַלענע געפֿינען זיך אפשר אונזערע בעסטע כּחות.

דאָלאַר, וואָלט אפשר ניט צו ניטץ קומען אַ מיליאָן קערבליך? איך וואָלט רֵאשִׁית אַוועקוואַרפֿען דאָס מְלַמְּדוּת, איך האָב שוין פֿון קנעלען קיין האַרץ און קיין לונגען ניט, שֵׁנִית ווער וואָלט צו מיר גלייך זיין, אַז איך זאָל קאָנען קומען צום רבי'ן מיט אַ שענער מַתָּנָה פֿאַר איהם זאָל לעבען און איהם לעגען אַ פִּדְיוֹן, טאַקי אַ רעכטע מטבע. ווי וואָלט עס דער רבי צוגעלאָזט זיין צו מיר, היינט נאָך אַלע מיינע גליקען האָב איך געמוזט געהן ניין מאָל אַהין און ניין מאָל צוריק, פּשוּט צופֿוס געהן, און קוים אויפֿ'ן פֿינפֿטען טאָג זוכה געוועזען, דער רבי זאָל מיין קוויטעל צונעהמען און קוים מיט מיר אַ צוויי ווערטער אויסרעדען, גאָר נישט צייט געהאַט איהם צו זאָגען דעם עִיקָר וועגען וואָס איך האָב געוואָלט זיך שׁוֹאֵל־עֵצָה זיין און שוין האָט דער גבּאי מיר געוויזען די טהיר און גאָר.

— און מיר וואָלט אויך צו ניטץ געקומען חאָטש אַ האַלב מיליאָן קערבליך, — זאָגט אויך ר' ישראל — שׂוֹנְאֵי־יִשְׂרָאֵל זאָלען אויף דער עלטער אָנקומען צו קינדער. מיין איידעם איז טאַקי אַ מֶזֶג טוֹב און גיט מיר די פּאָר גולדען אַ וואָך וואָס ער האָט זיך מִתְחַיֵּיב געוועזען, אָבער ער איז דאָך מיין איידעם, מיין קַבְּצָן. און דאָס האַרץ טהוט מיר נענוג וועה אויף יעדען גראָשען וואָס איך נעהם ביי איהם. וואָרום איך וויים וויפֿיעל איהם דערגעהט ניט נעביך צו זיין הוֹצָאָה.

— אַז איהר זאָגט אייך וואָלט צו ניטץ געקומען, וואָס זאָל איך שוין זאָגען, — רופֿט זיך אָב ר' פֿישעל מיט אַ זיפֿץ. איך האָב נאָך דריי בְּתוּלוֹת חתונה צו מאַכען און ניטאָ די יאָהרען וואָס אַמאָל, דאַכט זיך די אייגענע קראָם, די אייגענע סחורה, דער פּריץ איז אָבער ניט דאָס וואָס געוועזען און דער גוֹי איז אויך הַיינט גאָר אַנדערש וואָס אַמאָל. היינט איז שווער, זעהר שווער פֿון קראָמיגען רֶוַח אויפֿצוקלויבען נדן פֿאַר אַ קינד, און היינטיגע נדן איז דען וואָס אַמאָל? אַמאָל איז געוועזען דריי הונדערט גולדען אַ מְזוּמָן און מען פֿלעגט אויך נור אין די תְּנָאִים נור אַנשרייבען, אָבער קיינמאָל ניט אַוועקגעבען, און איצט איז דריי הונדערט רובעל אויך קיין מַטְבֵּעַ ניט און וואָס עפּיס שרייבען אין די תנאים? היינט מוז מען נאָך קוֹדֶם התנאים אַוועקלעגען מְזוּמָן, עס העלפֿט קיין הַבְטָחוֹת און קיין עַרְבוּת אפילו. חוץ דעם איז שוין טאַקי מיין ביילא־מנוחה אויך ניט דאָס וואָס אין איהרע יונגע יאָהרען, אויסגעקינדעלט זיך, אויסגעהאָרעוועט און איז שוין טאַקי ניט יונג אויך. עַל כֵּן וואָלט טאַקי אַ יוֹשֶׁר גָדוֹל זיין אַז איידער דעם פֶּרֶא־אָדָם, ישמעאל'ן, איז גלייכער מיר אויך מְהַנֶּה זיין מיט אַ פּאָר מיליאָן קערבליך. נישקשה, ער האָט גענוג ראָטשילד, עס וועט אָנקוועלען נאָך אַ טויזענד עמער קוועקזילבער. עס וועט גאָר ניט קאָנטינג זיין ביי איהם!

וואָס קומט אַרויס פֿון די רייד — זאָגט ר' ישראל, — אז עס איז קיין מענש נישטאָ ווער עס זאָל נעהמען די מִצְוָה אויף זיך, ראָטשילדען דאָס אַלץ צו דערקלערען, און איך האָב שטאַרק מוֹרא, ביז איינעם וועט עס פֿאַלען, קען דערווייל ראָטשילד אריינשפּאַרען אַזאַ מטמון דעם טערק, און געה דערנאָך און שריי חַי וְקַיָּם! וואָלט איך חאָטש מיט איינע צעהן יאָהר יונגער זיין, וואָלט איך זיך לאָזען אין וועג אַריין. באָדיי צו פֿוס, באָדיי ניט עסען און ניט טרינקען, ביז איך וואָלט מיך דערשלאָגען צו ראָטשילדען, און דערקלערען איהם וועגען דעם רבי און וועגען די עצה וואָס דער רבי קען איהם געבען, ווי צו ארץ ישראל צוקומען אָהן אַ גראָשען געלד.

— וואָס למשל קען זיין פֿאַר איין עצה? — פֿרעגט משולם.

מילאָ וואָס דער רבי קען טהון! — ענטפֿערט ר' ישראל, — דער רבי דאַרף נור זיך דורכרעדען מיט ראָטשילד'ן און ראָטשילד איז קיין יונגיל ניט, ער וואָלט דעם רבי'ן תֵּיכֶף תּוֹפֵס זיין און עס וואָלט אַרויסקומען אַ גרויסע יְשׁוּעָה.

— אַ שאָד די רייד! — זיפֿצט ר' פֿישעל, וועלכער האָט שטאַרק חֵשֶׁק געקריגען אויף די פּאָר מיליאָן, וואָס ראָטשילד וואָלט איהם אַוודאי ניט ושאַלאָוועז, ווען ער קומט נור צום רבי'ן און דער רבי דערקלערט איהם, אַז ארץ ישראל צו בעקומען ברויך ער דעם טערק איין פְּרוּטָה ניט געבען און בעסער זיין געלד צוטהיילען יודען נִצְרָכִים, אויף נדן פֿאַר טעכטער און טאַקי אָבצופֿרישען יודישע קרעמליך מיט אַ פֿריש ביסיל סחורה. ר' פֿישעל האָט ערשט איצט איינגעזעהן וואָס פֿאַר אַ נִצְרָךְ ער איז און ווי נייטהיג די פּאָר מיליאָן קערבליך זענען איהם און זיין ביילא־מנוחה'ן, און דערפֿאַר האָט ער אָנגעהויבען מיט היטץ צו ריידען:

— מאָלט אייך, האָט ער געזאָגט, ווען אַזאַ ראָטשילד וואָלט געוועזען אין אַ מאָליגע דורות. מיינט איהר וואָלטען זיך ניט געפֿינען יודע

אויסוואַנדערונג איז דאָ ביי אַלע פעלקער. עס טרעפט, אַז אין אַ אייגענעם לאַנד פיהלט מען זיך אויך ענגליך, און מען געהט זוכען איין אָרט אין אַנדערע לענדער. דאָס איז אַ נאַטור־געזעץ. לויט דער סטאַטיסטיק, עמיגרירען אַלע יאָהר פון דייטשלאַנד אַליין העכער פון אַ פּאָר הונדערט טויזענד מענשען, עמיגרירען אין אַלע וועלט־עקען, וואו עס מאַכט זיך, און אַזוי זעהען מיר עמיגראַציאָן ביי פראַנצויזען, ביי ענגלענדער, ביי איטאַליענער און ביי פיעל אַנדערע. אָבער די פראַנצויזען הערען ניט אויף צו זיין קיין פראַנצויזען, די דייטשען הערען ניט אויף צו זיין קיין דייטשען, וואו זיי מאָגען זיך זיין, וואו זיי ווערען נור מְגֻלְגָל. לאָז דער פראַנצויז הערען, אַז זיינע ברידער קלויבען זיך מלחמה צו האַלטען מיט זייער אַ שׂונא, וואַרפט ער אויך באַלד אַוועק ווייב און קינד, האַק־און־פּאַק, און קומט געשווינד צולויפען און האַפּט זיך מיט גרויס אימפּעט פאַר די נאַציאָנאַל־פאָהן. לאָז דער דייטש וויסען, אַז זיינע ברידער געפינען זיך אין אַ צָרָה, געפינט די צָרָה באַלד אַ אָבקלאַנג אין זיין האַרצען, און ער נעמט שוין זוכען מיטלען ווי וויט ער קען און אַמאָל אויך איבער די כּחות, צו העלפען די עלענדע אין דער נויטה. אַזוי איז דער ענגלענדער, דער רוסע אויך כָּל יָמָיו פערבונדען מיט זיין פאָלק מיט די שטאַרקסטע שטריק, וועלכע ווערען קיינמאָל ניט פונאַנדער געריסען. אָבער וואָס ווערט אין דער פרעמד פון אונזערע עמיגראַנטען? איין טריט נור איבער דער גרעניץ, הויבען זיך שוין אָהן ביי זיי די פאָלקס־פעדים צו ווערען וואָס שוואַכער און שוואַכער, ביז זיי רייסען זיך צום סוף איבער אין גאַנצען; נור אַרויס פון תּהום, ווערט שוין באַלד דאָס גאַנצע אינטערעס צו ברידער, צום פאָלק אין גאַנצען אָבגעשטאָרבען. דאָס פאָלק ליידט, דאָס פאָלק בעגיסט זיך מיט טרעהרען, מיט בלוט, דאָס פאָלק שרייט אום הילף — זאָל דאָס גאָר זיי אָנהויבען צו אַרען אפילו, לאָז דאָס גאָר זיין זייער לעצטע באָבעס דאַאָגָה.

און וואָס קען זיין די סבה פון אַזאַ און־נאַטירליכע ערשיינונג? איז אפשר עפּיס דאָ אַ פערבאָרגענער פעהלער אין דעם בִּנְיָן פון אונזער האַרץ, פון דעם יודישען האַרץ? איז אפשר גאָר פון לְכַתְּחִילָה אָן אונזער געפיהל־אָרגאַן ניט אַזוי ריכטיג און ווי עס בעדאַרף צו זיין אויסגעקינסטעלט געוואָרען.

פיליכט האָט דאָס געוואוסט מיט אַ יאָהר דריטהאַלבען טויזענד צוריק אונזער יודישער פאָלקס־מְקוֹנֵן, וואָס זיצענדיג אויף די טייכען פון בָּבֶל, האָט ער געפונען פאַר נייטהיג פאָרצולייענען פאַר דעם פאָלק דעם נוּסַח פון אַזאַ מין שרעקליכער שְׁבוּעָה. וועלכע איז נאָך זינט די וועלט שטעהט ניט געהערט געוואָרען ביי קיין אוּמָה וְלָשׁוֹן: „תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי, עס זאָל צוגעקלעבט ווערען מיין צונג צו מיין גומען, ד. ה. אויף פּראָסט יודיש: עס זאָל מיר אָבנעהמען דער לשון, איך זאָל שטום ווערען, אִם לֹא אֶזְכְּרֵךְ יְרוּשָׁלָיִם, אויב איך וועל דיך ניט דערמאָנען, ירוּשָׁלַיִם!"

סטייטש, אָט ערשט אַוועק פון דער היים, אַקאָרסט וואָס פערלאָזען די אייגענע פיער ווינקליך, דאָס אייגענע לאַנד, אָט דאָ ניט לאַנג זיך פונאַנדער געזעגענט מיט אַזאַ פּראַכטיגער וועלט־שטאָדט, דער מיטעל־פונקט פון אַזאַ גלענצענדען פּאָליטישען לעבען, אין וועלכעם עס זענען פערקניפּט אַזעלכע הייליגע עראינערונגען, — און שוין געדאַרפט בעשווערען זיי, און נאָך ווי? מיט אַזאַ האַרבער אונערהערטער שבועה, אָט דאָס אַליין ניט צו פערגעסען, דאָס אַליין ניט אַרויסצושלאָגען פון זין!...

דער מקונן האָט אָבער גאַנץ גוט געוואוסט מיט וועמען ער האָט דאָ צו טהון. אַזוי ווי דאָס האַרץ האָט איהם געזאָגט, אַז אין וואָס עס איז נוֹגֵעַ צו ברידער, צים פאָלק (אונטער דעם נאָמען „ירושלים" פערשטעהט מען אַלעס אייגענע), האָבען יודען זעהר אַ שוואַכען זִכָּרוֹן...

וואָס וואָלטען באַדיי דאָס לעבען איינגעשטעלט און נעגאַנגען צו איהם? היינט בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים האָבען מיר קיין הייסע יודען ניט, איטליכער טראַכט נור פאַר זיך און דער כְּלַל ישראל ליגט קיינעם גאָר אין זינען ניט. דער האָט אַ תּרוּץ: איך בין צו אַלט, וואָס דאַרפט איהר וויט זוכען, איך אַליין זאָג אויך, איך בין אַ כָּלֶשׁ, קוים וואָס איך לעב, און אַז איך זאָל שוין אפילו דערויף ניט קוקען, וועט דען מיין ביילא־מנוחה מיך לאָזען געהען? אַ יודענע, ווי קומט זי צו פערשטעהן ווי גרויס די מִצְוָה איז און וואָס פאַר אַ ישועה עס וואָלט אַרויסקומען פאַר'ן כלל? גוט איז משולם'ן, אַ יוד נאָך ביי'ם גאַנצען כח, האָט נאָך שטאַרקע פיס אַ גאַנצע וועלט דורכצוגעהן, האָט קיין ווייב, קיין קינד, וואָס זאָלען איהם ביי דער פאָלע צו האַלטען און שרייען משולם ניט געה! נאָר מעשה שטן איז גראָד דער וואָס האָט שוין יאָ די יְכוֹלֶת אַזאַ שְׁלִיחוּת אויסצופיהרען, גלאַט אַ פערטראַכטער יוד, אַ קאַלטע נְשָׁמָה, לֹא עָלֵינוּ, און איהם אַרט ניט פאַר'ן כלל... אין שטיביל איז ליכטיג און וואַרים, ער קען דאָ שלאָפען, לערנען און טראַכטען און וואָס ברויך אַזאַ משולם נאָך?

— וואָס זאָל איך טהון? פרעגט משולם, און זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען פון דער מחשבה וואָס איז ביי איהם געבוירען געוואָרען.

— צוויי זאַכען ברויכט איהר וויסען, ר' משולם — דערקלערט איהם פישעל, — איינס איז אַז לֹא הַמִּדְרָשׁ הוּא הָעִיקָר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה, לערנען איז טאַקי אַ גאַנץ שענע זאַך, אָבער לערנען לערנט אַ יוד, דאָס לערנען זאָל איהם ברענגען לְמַעֲשֶׂה. און שֵׁנִית ברויך גאָר אַ יוד וואָס האָט דעם אֱמֶת'ן רָצוֹן צו טהון מַעֲשִׂים טוֹבִים, גאָר ניט פרעגען! וואָס זאָל איך טהון? האָט נור דעם אמת'ן רצון, וועט אייך שוין דער רבּוֹנוֹ של עולם דעם דֶּרֶךְ ווייזען! פאַלט גאָר ניט אָראָב וואָס איהר זייט אַ בַּטְלָן. דוקא אַ בטלן פיהרט אַמאָל אוים די גרעסטע שליחות, וואָס דער גרעסטער חכם וואָלט עס ניט אויסגעפיהרט. כְּדַאי, ר' משולם, אַ טראַכט צו טהון, און טאַקי קומען צו דער דֵעָה, אַז אַ מענש לעבט ניט פאַר זיך אַליין, און איטליכער יוד איז מְחוּיָב גרייט צו זיין דאָס לעבען זיינס מַקְרִיב זיין פאַר'ן כלל.

ר' משולם האָט פערוואונדערט געקוקט אויף ר' פישלען, איהם האָט געדאַכט ר' פישעל וויים וואָס ביי איהם אין האַרצען טהוט זיך איצט. און אין האַרצען ביי משולם'ן האָט זיך שטאַרק געטהון, ער האָט נאָך פריהער דאָרט אַ שטאַרקען רצון דערפיהלט צו געהן צו ראָטשילדען, און דער קאָפּ האָט געאַרבייט צו מאַכען דעם פּלאַן ווי אַזוי זיין רצון אויסצופיהרען.

יודען זענען אָבער אין דער רֶגַע אַריינגעקומען מִנְחָה דאַווענען, און דער שמועס האָט אויפגעהערט.

אַ גאַנצע נאַכט נאָך אַזאַ לאַנגען שמועס, האָט ר' משולם ניט געקאָנט איין אויג צו טהון, ראָטשילד, ארץ ישראל און דער רבי זענען איהם פון זינען ניט אַרויס.

— וואָס מען לעבט מעהר, דאָס מעהר ווערט מען געוואָהר! האָט ער צו זיך גערעדט, איך האָב כָּל יָמַי געמיינט אַז ראָטשילד לֹא הָיָה וְלֹא נִבְרָא, איצט וויים איך קלאָר, אַז ער לעבט און וויל נאָך אָבקויפען ארץ ישראל. ר' ישראל איז קיין שַׁקְרָן! אַז ער זאָגט ער האָט אַליין געטרונקען ראָטשילדס וויין פון הַר הַכַּרְמֶל גלויב איך איהם און צו וואָס זאָל ער ליי־נען זאָגען? נאָר דאָס וואָס פישעל זאָגט, אַז דער ראָטשילד איז אַ דייטש מיט אַ קאַפּעלוש און עס זענען נאָך דאָ גאַנצע מְדִינוֹת יודען, וואָס וויסען פון קיין רבי'ן ניט, איז מיר זעהר קָשֶׁה צו זיין אין דעם אַ מַאֲמִין! וואָס טויג ראָטשילדען דער קאַפּעלוש? איז ער אַ יוד און גאָט האָט איהם געהאָלפען צו זיין אַזאַ עושר, וואָס ער קען גאַנץ ארץ ישראל אָבקויפען, וואָס טויג איהם אַ דייטש צו זיין? פע, ער איז ביי מיר דערפאַר שטאַרק געפאַלען. — און אפשר איז עס אויך רעכט, אפשר קומט טאַקי, צוליעב דעם אַליין, משיח ניט, ווייל נאָך ניט אַלע יודען האָבען שוין אֱמוּנַת צַדִּיקִים און ניט אַלע פאָהרען צו אַ גוטען יוד! מען קען וויסען, וואָס אין דער וועלט טהוט זיך? דעריבער איז טאַקי אַ יושר אַזאַ ראָטשילדען די אויגען צו עפענען, ער זאָל וויסען פון ווינאָגראָדקער צדיקים. ראָטשילד מאַג זיין מִי יוֹדֵעַ ווי קלוג, דאַרף ער אָבער וויסען, אַז דער ווינאָגראָדקער צדיק האָט אין איין פינגער מעהר חָכְמָה וויפיעל ער האָט אין זיין גאַנצען גוּף, און אַז עמיץ וואָלט עס איהם זאָגען וואָלט ער באַלד פערשטעהן און וואָלט תיכף אַריבערפאָהרען קיין ווינאָגראָדקע.

(ענדע קומט)

י. דינעזאָהן.

אמאל האט מען ביי אונז גערעכענט, און מען רעכענט נאך דאס היינט אויך, אז דער גלות מיט זיינע ביטערע שלעק, האלטען אונז אויף אויף דער וועלט, אז די אונמענשליכע צרות, די ש־עקליכע יסו־ים פערהארטעווען, פעראייזערנען אונזער קערפע־, און געבען איהם די קרעפטען, און מאכען איהם פעהיג אריבערצוטראגען אלץ וואס אונזער גורל שיקט אויף אונז אן. אין דער אמת'ן איז דאס אבער א גאנץ גרויסער טעות, רבותי, דאס קענען נור זאגען קורציכטיגע אדער מענשען מיט פערבלענדעטע אויגען, וועלכע זעהען ניט וואס פאר זייער נאז טהוט זיך. פון צרות ווערט מען ניטדיק, צרות געבען ניט צו קיין געזונד, זיי נעהמען אב. א האק ברעכט ביסליכווייז אונטער דעם שטארקסטען, דעם געזונטעסטען בוים, היינט ווי איז שוין נאך אזעלכע מיני פיילען, וואס ווערען אין אונזער פאלקס־קערפער געשאסען איבער צוויי טויזענד יאהר, א וואונדער אז די צרות גראבען אונז אונטער, א וואונדער אז זיי שמאקצען אוים דעם מארך פון אונזער לעבען? דאס האבען נור שונאים אויסגעקלערט, אז די ליידען מאכען אונז שטארקער, דאס שטעלען זיך נור אונזערע פיינד פאר אזוי גרוים אונזער כח. אין דער אמת'ן אבער זענען מיר זעהר שוואך, שוואך פיזיש און מאראליש.

דא ניט לאנג האבען זיך מיט אמאל אין פראנקרייך ארומגעזעהען געלעהרטע און פאלקס־פריינד, אז דאס פראנצויזישע פאלק נעהמט זיך ביסליכווייז אוים, ווערט ווייניגער פון יאהר צו יאהר, און אז מען זאל ניט זעהען זוכען מיטלען בעצייטען צו פערהיטען דאס, איז גאנץ מעגליך אז פראנקרייך זאל אין איין שענעם פריהמארגען בלייבען אהן א י ן פראנצויז. און די פראנצויזישע אומה געהט ניט אונטער פון צרות, פון נויטה, האטש די העלפט פון איהר מצב אויף אונזער יודישען פאלק געזאגט געווארען. די פראנצויזען געהען אונטער פון טאג צו טאג פערקעהרט נור מרב טובה, פון צופיעל גוטסקייט. ס'איז טאקי גאנץ גוט אויפ'ן הארצען, חיונה קומט אן ניט שווער, א לאנד האבען זיי דאס פרוכטבארסטע, א לאנד מיט א זיסען קלימאט, מיט א בלאען הימעל און מיט שטענדיגע זונען־שיין, וואס איז זעלטען צו געפינען, האבען פון אלץ דאס שענסטע, דאס בעסטע, היינט ווער רעדט אז מיט זייער לעבען זענען זיי בוודאי זיכער, מיט זייער גוטס, מיט זייער האב און גאב בודאי און בודאי, און אויף דעם אופן איז מען פון פיעל גוטסקייט אריינגעטהון, א־יינגעלאזען ביז איבער'ן האלז אין אויסגעלאסענהייט, אין פריצות, חתונה האבען דארף מען ניט, צו וואס דארף מען דאס אויף זיך האבען ווייבער מיט קינדער? צו וואס דארף מען דאס אויף זיך שלעפען יאכען? נו — געוועהנליך, אז שטארבען, שטארבט מען ווי דער שטיינער פון בעלי־חיים איז, און דורך הולטייסטווא איז, ווי מיר ווייסען, די צאהל פון די נפטרים א סך א גרעסערע ווי געוועהנליך, און קיין קינדער קומען ניט צו, אויף דעם אופן מוז א פאלק געהען צו גרונד, אויף דעם אופן מוז א פאלק אונטערגעהן, איז ניט היינט, איז מארגען, אבער ווען עס איז מ ו ז פון איהם ווערען א תל...

דער בעריהמטער פראנצויזישער ראמאניסט, עמיל זאלא, וועלכער איז איינער פון די וואס האבען זיך בעצייטענס ארומגעזעהען די גרויסע סכנה וואס ערוואַרטעט פראנקרייך צו בלייבען אין א געוויסער צייט אהן מענשען, האט דא ניט לאנג אבגעדרוקט א נייעס ראמאן מכח דעם דאזיגען ענין, וועלכער הייסט מיט דעם נאמען „פרוכטבארקייט". אט אין ד ע ם ראמאן שטעלט זיך אוועק דער מחבר ווי א עכטער נביא פון פארצייטען, און אהן רחמנות שמייסט ער מיט ברענענדיגע ריטער די היינטיגע פראנצויזישע געזעלשאפט פאר איהר קאלטבליטיגקייט צו דער שרעקליכער צוקונפט, וואס איז אנגעגרייט פאר זייער פאלק. מיט זיין קינסטליכען פינזעל מאהלט ער אב אין שענע און ריכטיגע בילדער גענומען פונ'ם לעבען אט די אלע סבות, וואס זענען מקצר דעם קיום, די עקזיסטענץ פון דעם פראנצויזישען פאלק. אין דעמזעלבען ראמאן גיט זאלא זיינע לאנדסלייט א עצה טובה, א עצה פון א אמת'ן גוטען פריינד, אז זיי זאלען אונז יודען נעהמען פאר א מוסטער אין אונזער פאמיליענלעבען און אין אונזער פרוכטבארקייט...

אח, רבותי, וואס פאר א טרויריגע, וואס פאר א ביטערע איראניע עס ליעגט אין די ווערטער, אין דער עצה טובה פון דעם בעריהמטען פראנצויזישען ראמאניסט. מ י ר יודען פרוכטבאר, ווי לעכערליך, ווי קאמיש עס קלינגט צו הערען דאס ביי ה י י נ ט י ג ע ן טאג! דאס זענען אלץ אמ א ל י ג ע נסים, דאס איז אלץ א מ א ל י ג ע גליקען, דאס איז אלץ איין אמאליגער, אלטער כלל, אז „כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", אז וואס מעהר געפייניגט, וואס מעהר געדריקט איז אלץ, ווי אויף צו להכעיס, וואס מעהר „זיך געפרוכפערט", און דוקא „ששה בכרס אחד", זעקס מיט אמאל, — און אלע פריש און געזונד און שטארק, אבער היינט? איהר ווייסט וואס עס טהוט זיך מיט אונז היינט?! —

וואו זאלען מ י ר ביי היינטיגען טאג נעהמען א מין יודישען זאלא, א נייעם ישעיהו הנביא, וועלכער זאל זיך, ווי מען האט זיך אמאל ביי אונז נוהג געווען, אוועקשטעלען אין מיטען מארק און זאל מיט א דונער־שטימע און מיט פלאמענדע ווערטער און אין מייסטערהאפטע בילדער אויפווייזען אונזער יודישען עולם, אונזער יודישער געזעלשאפט, ווי א ו נ ז ע ר ע בידער ווערען שיטערער פון טאג צו טאג, ווי אונזער פאלק שטארבט אב גליעדווייז, אבר־ווייז פון שעה צו שעה, פון מינוט צו מינוט?!...

(ענדע קומט.) ש. ל. ציטראן.

פאליטישע איבערזיכט.

די וואהלען אין ענגלאנד.— די ענגלישע פארטייען.— טשעמבערלען אמאל און איצט.— די פערענדערונג אין דייטשען מיניסטעריום.

די וואהלען אין ענגלאנד זענען שוין געענדיגט. די וואהלען האבען קיין גרויסע פערענדערונג ניט ארויסגערופען. די מיניסטערישע פארטיי קעהרט זיך אום צוריק נור מיט א קלייגער פערשטארקונג. די וויכטיגסטע פראגע, וואס איז געשטאנען ביי די וואהלען, איז געווען די פאליטיק אין אפריקא. אבער דער אונטערשיעד אין די מיינונגען צווישען די גרויסע ענגלישע פארטייען איבער טראנסוואל איז צו קליין, אז ער זאל קענען שטארק איינווירקען אויף די וואהלען. אי די קאנסערוואטיווע אי די ליבעראלע פארטיי האלטען זיך ביי דער דעה, אז ענגלאנד דארף טראנסוואל און אראניען צונעהמען, אז נאך די גרויסע קרבנות, וואס ענגלאנד האט אבגעקאסט די מלחמה, דארף ענגלאנד קריגען א בעפרידיגונג. דער גאנצער אונטערשיעד אין דער אפריקאנישער פראגע איז נור דער, אז די קאנסערוואטיווע איז צופרידען מיט דער פאליטיק פון דעם איצטיגען מיניסטעריום, בעת די ליבעראלע האלטען אז דאס מיניסטעריום איז אומגערעכט און אז מען האט די מלחמה בכלל נישט גאדארפט אנהויבען.

חוץ דאס איינגעהמען פון די ביידע אפריקאנישע רעפובליקען איז קיין אנדער וויכטיגע זאך אין ענגלאנדם לעבען ניט פארגעקומען, און עס איז דערום אין גאנצען געווען איבריג איצט פונאנדערצולאזען דעם פארלאמענט, איידער זיין צייט איז אויסגעגאנגען. די ענגלענדער האבען זיך פערהאלטען גאנץ קאלט צו די נייע וואהלען, פון וועלכע מען האט ניט געקענט ווארטען אויף א גרויסע פערענדערונג. עס איז אפילו נאך אויך א גרויסער ספק, אויב די וואהלען וועלען ארויסרופען האטש א פערענדערונג אין מיניסטעריום, אויף וואס מען האט יא געקאנט ווארטען. מען האט גערעכענט, אז טשעמבערלען, וואס האט ארויסגערופען די מלחמה און וואס איז אזוי בעקאנט געווארען דורך זיין הארטעם פערהאלטען צו די בויערען, וועט ווערען דער ערשטער מיניסטער, אבער נאכדעם ווי דאס ענגלישע פאלק איז אזוי גיך אבגעקיהלט געווארען צו די נצחונות אין אפריקא, איז וועניג האפענונג, אז טשעמבערלען זאל ווערען דער ענגלישער פיהרער אין אלע פאליטישע פראגען פון דער מלוכה. טשעמבערלען האט זיך מיט זיינע רעדען שוין לאנג ארויסגעשטעלט ווי א מיניסטער, וואס איז זעהר ניט אבגעהיט מיט זיינע ווערטער, מיט זיין וועניג טאקט און פיעל שטאלץ האט ער ניט איינמאל בעליידיגט פרעמדע רעגירונגען. ווערט ער נור ערשטער מיניסטער, וועט ער נור מעהר פערשארפען די פיינדשאפט צווישען ענגלאנד און אנדערע אייראפעאישע מלוכות.

אין ענגלישען פארלאמענט זיצען 670 דעפוטאַטען. אבצוגעבען די שטימע האָט דאס רעכט יעדער ענגלענדער, וואָס צאהלט לכל הפּחות 10 פֿונט אַ יאָהר דירה־געלד. אין ענגלאַנד זענען גיטא קיין פֿיעל פּאָליטישע פּאַרטייען, ווי אין די אייראָפּעאישע לענדער, וואו יעדע פּארטיי האָט איין אייגענעם אויסגעאַרבייטעם פּראָגראַם איבער אַלע פֿראַגען פֿון לעבען. די ענגלענדער זענען אומעטום זעהר פּראַקטיש, זיי האַלטען ניט פֿון גרויסע איבערקעהרענישען און ווילען ניט מיט אַמאָל איבעראַנדערשען די גאַנצע וועלט נאָך זייערע אייגענע מיינונגען. אין לעבען זוכען זיי אַלעמאָל פּשרות און זאָגען זיך קיינמאָל ניט אָב פֿון די קליינע גוטע פֿערענדערונגען צוליעב די גרויסע גליקען אין דער צוקונפֿט. דאס גאַנצע פּאָליטישע לעבען פֿון ענגלאַנד איז געבויט אויף פּשרות, אויף אַ ענטוויקעלונג, וואָס געהט פּאמעליך אַלץ ווייטער. די סאָציאַליסטישע פּארטיי האָט אין ענגלאַנד וועניגער אנהענגער, ווי אין אַלע אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער, האָטש די צאהל פֿון די אַרבייטער איז אין ענגלאַנד זעהר גרויס. אין דעם פֿריהערדיגען פארלאמענט האָט ענגלאַנד געהאט נור 2 סאָציאַל־דעמאקראַטען, אין דעם לעצטען פארלאמענט האָט זי גאָר ניט געהאַט קיין סאָציאַליסטען.

די וויכטיגסטע ראָליע שפּילען אין לאנד נור צוויי פּאַרטייען: די קאָנסערוואַטיווע און די ליבעראַלע. די ערשטע פּאַרטיי פֿערלאַנגט פֿערשטאַרקען ענגלאַנד'ס קראַפֿט אין די קאָלאָניעס, די צווייטע פּארטיי איז דער דעה אַז מען דאַרף געבען די קאָלאָניעס און איבערהויפּט די אַנדערע לענדער, וואָס זענען פֿערייניגט מיט ענגלאַנד, וואָס מעהר פֿרייהייט. די ערשטע פּארטיי וויל פֿערשטאַרקען די אריסטאָקראַטיע אין לאַנד, די אַנדערע וויל וואָס מעהר פֿערגרעסערען די ראָליע פֿון די גרויסע מאַסען פֿון פֿאָלק. קיין פֿעסטע פּראָגראַמען האָט קיינע פֿון דיביידע פּאַרטייען ניט, זייערע פּראָגראַמען בייטען זיך, און גאַנץ אָפֿט טרעפֿט אין ענגלאַנד, אַז די פֿערענדערונגען, וואָס האָט געוואָלט אריינברייגנען איין פּאַרטיי, ווערען ערשט דורכגעפֿיהרט דורך די צווייטע פּארטיי. אזא פֿעראַלטען זיך צווישען די פּאַרטייען, די שוואַכע גרענצען צווישען זיי ברייננען דערצו, אַז אין ענגלאַנד געהען אָפֿט איבער די פֿערטרעטער פֿון איין פּארטיי צו דער אַנדערער. לארד ביקאנספילד, דער פֿיהרער פֿון דער קאָנסערוואַטיווער פּארטיי, איז אין די ערשטע יאָהרען פֿון זיין פּאָליטישער אַרבייט געווען איין ליבעראַל. גלאדסטאן, דער פֿיהרער פֿון דער ליבעראַלער פּארטיי, האָט אנגעהויבען זיין פּאָליטישע אַרבייט אין דער קאָנסערוואַטיווער פּארטיי. אויך דער איצטיגער טשעמבערלען, וואָס טרעט אַרויס אַזוי שאַרף און מיט אזא אכזריות געגען די פֿרייהייט פֿון די בויערען, האָט אַמאָל געהאַט גאַנץ אַנדערע מיינונגען וועגען די טראַנסוואַלער. אין 1880־סטען יאהר, בעת ביקאנספֿילד האָט זיך ארומגעטראָגען מיט דעם געדאַנק צו פֿעראייניגען אין דרום אפֿריקא אַלע לענדער אונטער ענגלאַנד און בעת ער האָט צוליעב דעם צוועק אָנגעהויבען אַ מלחמה מיט טראַנסוואַל, האָט דאַן טשעמבערלען געהאַלטען פֿייערדיגע רעדען געגען ביקאָנספֿילדס פּאָליטיק און האָט זיך איינגעשטעלט מיט זיין גאַנצער קראַפֿט פֿאַר די פֿרייהייט פֿון טראַנסוואַל, וועלכע ער האָט איצט אַליין מיט אזא אכזריות און אונגערעכטיגקייט צוטרעטען מיט די פֿיס.

דאָס, וואָס טשעמבערלען האָט געזאָגט וועגען דער טראנסוואַלער מלחמה אין 80־טען יאָהר געגען ביקאנספֿילדען, דאָס קומט איהם איצט אויס אויסצוהערען פֿון זיינע פֿריהערדיגע פֿרייגד און איצטיגע שונאים. טשעמבערלען האָט דאַן געזאָגט: „ענגלאנד האָט אָנגעהויבען די מלחמה מיט טראנסוואַל מיט אויסגעקלערטע טענות, כדי נור צוצונעהמען פֿון זיי זייער לאַנד, מיר, וואָס שטאלצירען מיט דער קריסטליכער ליעבע, האָבען אומגעבראַכט טויזענדער בראווע מענשען, וועלכע שיצען זייער היים און זייער פֿרייהייט. מיר האָבען חרב געמאַכט אַ גרויסעס לאַנד, ווייל מיר האָבען נעגלויבט אונזער מיניסטער, אַז ענגלאַנד דאַרף האָבען נייע גרענעצען". אין איין אַנדער רעדע אין יאָהר 1881 האָט טשעמבערלען געזאָגט: „טראנסוואל איז איין לאַנד, וואָס איז גרויס ווי גאַנץ פֿראַנקרייך. וואלטען מיר געוואָלט צונעהמען דאָס לאַנד, וואָלטען מיר געדאַרפֿט דאָרט שטענדיג האַלטען אַ גרויסען חיל. אַנדערע זענען דער מיינונג, זאָגט ווייטער טשעמבערלען, אַז מען האָט געדאַרפֿט צושפּרייטען און צוואָגען דעם בויערשען חיל, חרב מאַכען זייער לאַנד, און אוועקגעהן פֿון טראנסוואל. צו זעהן, אין וואָס בעשטעהט אזא עצה, דאַרפֿען מיר נור וויסען, ווער די בויערען זענען. די בויערען, זאָגט ווייטער טשעמבערלען, זענען אַ רוהיגעס פֿאָלק, אַ פֿאָלק פֿון עהרליכע ערדאַרבייטער. פֿון זייערע אבות, די האלענדער, האָבען זיי איבערגענומען די ליעבע צו פֿרייהייט. שוין זשע וועלען די ענגלענדער ניט וויסען ווי צו שעצען די ליעבע צו פֿרייהייט? די ענגלענדער, וואָס ליעבען די פֿרייהייט, ליעבען זי ניט פֿאַר זיך אַליין... אַז מיר וואָלטען צוגענומען טראַנסוואל, וואָלטען מיר בעגאַנגען אַ גרויס פֿערברעכען".

אָט דיזעלבע רייד קומט איצט אויס טשעמבערלענען אויסצוהערען בעת ער, דער 60 יאָהריגער אַלטער מאַן, זיצט אויפֿן מיניסטערשטעהן שטוהל פֿערטיפֿט אין די זכרונות פֿון זיין אמאַליגער אַרבייט און פֿון זיינע אמאליגע אידעאלען.

אַ גרויסע פּאָליטישע פֿערענדערונג איז איינגעטרעטען אין דייטשען מיניסטעריום. דער פֿירסט האהענלאהע איז אָבגעטרעטען פֿון זיין שטעל, און קאנצלער פֿון דער דייטשער מלוכה איז געוואָרען גראַף ביולאָוו, דער ביז איצטיגער מיניסטער פֿאַר אויסלאַנד. האהענלאהע האָט פֿערנומען זיין הויכע שטעל 6 יאָהר, אין דער צייט פֿון זיין דינסט האָט ער זיינע טאלאנטען ניט אַרויסגעוויזען, צו דער שוואַכער שטימע פֿון דעם 80־יאָהריגען האהענלאהע האָט מען זיך וועניג צוגעהערט אי אין אויספֿלאַנד אי אין דייטשלאַנד. אפילו איצט, אין דער הינעניזישער פֿראַגע, בעת דאָס פּאָליטישע לעבען אין דייטשלאַנד איז געווען אַזוי בעוועגט, האָט האהענלאהע קיין ראָליע ניט געשפּילט. זיין שוואַכקייט און אַלטקייט האָבען איהם געשטערט צו אַרבייטען און זיין מיטעלמעסיגקייט אין אַליין האָבען איהם נור געמאַכט פֿאַר אַ גוטען בעאַמטען, אָבער ניט צו אַ מענשען, וואָס זאָל קענען שפּילען אַ גרעסערע זעלבסשטענדיגע ראָליע, דערצו איז ער ניט געווען בעשאַפֿען. דער נייער קאַנצלער, גראַף ביולאָוו איז אַ מענש מיט טאלאנט. אין די 3 יאָהר, וואָס ער איז מיניסטער, האָט ער זעהר פֿיעל דורכגעפֿיהרט. ער האָט פֿיעל פֿערגרעסערט דייטשלאַנדס ראליע אין דער פּאָליטיק, ער האָט פֿערגרעסערט די דייטשע קאָלאָניעס אין אויסטראַליען און אפֿריקא, ער האָט פֿערגרעסערט דייטשלאַנדס איינפֿלוס אין טערקיי, אויך איהם האָט דער דייטשער קייזער צו פֿערדאַנקען מיט דער פֿערגרעסערונג פֿון דעם דייטשען פֿלאָט. ווערענדיג קאַנצלער פֿון גאַנץ דייטשלאַנד, איז ביולאוו צו דערזעלבער צייט פּרעזעס פֿון פּרייסישען מיניסטעריום און בלייבט אויך אויף ווייטער מיניסטער פֿאַר אויסלאַנד. מיט גראַף ביולאוו ווערט די שטעל פֿון דייטשען קאַנצלער ווידער בעזעצט פֿון אַ מענשען, וואָס וועט צוריק אַרויפֿלעגען אויף איהר דעם אבשיין פֿון דעם גלאַנץ אין ביסמארקס צייטען.   י. ל.

ציי‏טונגס־שטימען.

דער ציוניזם און די פּוילישע ציי‏טונגען.

דער קאָנגרעס אין לאָנדאָן האָט פֿעראינטערעסירט כמעט די גאַנצע אייראָפּעאישע פּרעסע: כמעט אין אַלע וויכטיגסטע צייטונגען אין אַלע אייראָפּעאישע שפּראַכען איז דער קאָנגרעס מעהר אָדער וועניגער בעשפּראָכען געוואָרען. עס זענען פֿאַר אונז גיט זעהר וויכטיג די מיינונגען, וואָס ווערען איבער'ן קאָנגרעס און ציוניזם אויסגעדריקט אין זיי, דאָס וויכטיגסטע איז, אַז די צייטונגען פֿערנעמען זיך מיט אונזער בעוועגונג און בעשפּרעכען זי, ווייל דורך דעם ווערט זי אַלץ מעהר בעוואוסט.

און אַז מיט אונזער ציוניסטישער בעוועגונג אינטערעסירען זיך די צייטונגען פֿון ענגלאַנד און פֿראַנקרייך, וואו די יודען שפּילען ניט קיין וויכטיגע ראָליע, דאַרף, נאָך דעם יושר נאָך, די פּרעסע אין פּוילען, וואו די יודען זענען אַ דריטעל פֿון דער גאַנצער בעפֿעלקערונג, זיך נאָך מעהר בעשעפֿטיגען מיט דער בעוועגונג, וועלכע האָט פֿיעל אנהענגער צווישען די פּוילישע יודען.

נאַר נישט אַלעס טהוט זיך אין אונזער וועלט נאָך דעם יושר נאָך. די פּוילישע, אָדער ריכטיגער געזאָגט די וואַרשאָווער פּרעסע,

בעשעפֿטיגט זיך זעהר וועניג מיט דעם ציוניזם און די וויכטיגסטע צייטונגען פֿערשוויינען אונזער בעוועגונג גאָר אין גאַנצען.

צי טהוען זיי דאָס אומישנע, צי פּשוט ווייסען זיי וועניג פֿון דער בעוועגונג צו זאָגען — אויף די שאלה איז שווער צו ענטפֿערן. פֿון איין זייט געפֿינען מיר אין די וואַרשאווער צייטונגען, אַפילו אין די וויכטיגערע, ווי למשל אין דעם זשור־נאַל „אטענעאום", אַזעלכע אַרטיקלען וועגען דעם ציוניזם, וועלכע בעווייזען קלאָר, אַז אין דער „תּוֹרה" זענען די שרייבער פשוט'ע „עמי־ארצים". די אונוויסענהייט געהט אַזוי ווייט אַז עס איז זעהר לייכט צו שרייבען נישט געשטויגענעס פֿון ציוניזם, און די רעדאקטארען פֿון די צייטונגען, וועלכע בעשעפֿטיגען זיך שוין מעהר מיט דער יודישער פֿראַגע, דרוקען זיי. עס פֿערשטעהט זיך, אַז דאָס טהוען מעה־סטענטהיילס יודען, אָדער בעסער געזאָגט, איין יוד, וועלכער איבערזעטצט פֿון די יודישע צייטונגען אַלערליי זאַכען, וואָס קענען נור בעשימפּפען די יודען בכלל און דעם ציוניזם בפרט, און איבערזעטצט עס אַזוי, אַז עס זאָל טאַקי אויסזעהן שרעקליך ווילד.

אונזער יודישע וואָכענשריפֿט אין פּוילישער שפּראַך, וואָס וואָלט געקאָנט אַוודאי געבען די פּוילישע יודען, וועלכע לייענען ניט קיין אנדער יודישע צייטונגען, און די פּאָלאַקען קלאָרע און אונפּאַרטייאישע בעקאַנטשאַפֿט מיט דעם ציוניזם, פֿערשווייגט אויך דעם ציוניזם, גלייך ווי די בעוועגונג וואָלט אין גאַנצען נישט עקזיסטירט. דער קאָנגרעס נור אַליין איז איין אויסנאַהמע. דעם בעריכט פֿון קאָנגרעס גיט אָב די וואָכענשריפֿט מעהר אָדער וועניגער אָרט. נאָר דער בעריכט איז געוועהנליך זעהר קורץ און ווערט איבערגעגעבען אָהן יעדע מיינונג פֿון דער רעדאַקציאָן.

פֿון דער אַנדערער זייט זעהען מיר אַז נישט נור די אונוויסענהייט איז די סבה פֿון דעם פֿערשווייגען. עס איז נאָך דאָ אַ סך אַ וויכטיגערע סבה, צוליעב וועלכער עס רעדען פֿון דעם ציוניזם נור די אַנטיסעמיטישע און האַלב אַנטיסעמיטישע צייטונגען, בעת די ליבעראַלע שרייבען כמעט קיין וואָרט.

די אמת'ע סבה, וועלכע מיר האָבען ביז נישט לאַנג נור געשפּירט, האָט איצט ענטדעקט די וואָכענשריפֿט „פּשעגלאָנד טיגאָדניאָווי", שרייבענדיג וועגען די פּוילישע איבערזעטצונגען פֿון די רעדען פֿון דר. הערצל, דר. נאָרדוי און פֿון די בראָשירען פֿון ד"ר פינסקער און אחד־העם. זי זאָגט נעמליך, — אַז מיט די יודען פֿאַר וועלכע עס זענען נישט גענוג די פּאָליטישע און בירגערליכע רעכטע, מיט די יודען, וועלכע פֿערלאַנגען אייגענע נאַציאָנאַלע רעכטע, האָט זי ניט וואָס צו ריידען; זי וואונדערט זיך אפילו, צו וואָס דרוקען אַזעלכע יודען בראָשירען אין פּוילישער שפּראַך: אַזעלכע מיינונגען קען מען דאָך אַרויסזאָגען אין העברעאישען אָדער אין זשאַרגאָן.

דאָס איז די מיינונג וועגען אונזער נאַציאָנאַלער בעוועגונג ניט נור פֿון דעם „פּשעגלאַנד" אַליין, נאָר פֿון אַלע ליבעראַלערע וואַרשאווער צייטונגען.

די יודען, וועלכע זענען ציוניסטען, וועלכע זאָגען אָפֿען, אַז זיי בענוגענען זיך נישט מיט די „בירגערליכע רעכטע", אַזעלכע יודען האַלטען זיי פֿאַר פֿרעמדע און מיט זיי און אויך פֿון זיי ווילען זיי גאָר נישט ריידען. די יודישע פֿראַגע איז פֿאַר זיי נישט קיין נאַציאָנאַלע פֿראַגע נאָר איין עקאנאמישע. זיי וואָלטען אַפֿילו פֿערשטאַנען, ווי דערזעלבער „פּשעגלאָנד" זאָגט, אַ קאָנגרעס פֿון פּוילישע יודען, וועלכע וואָלטען געזוכט מיטלען ווי צו פֿערבעסערן די עקאנאמישע און קולטורעלע לאַגע פֿון די פּוילישע יודען, אָבער אַ אַלגעמיין יודישען קאָנגרעס מיט פּאָליטישע נאַציאָנאַלע ציעלען דאָס פֿערשטעהען זיי נישט, און פֿרעגען מיט כעס: צו וואָס זענען דאָ די דייטשע, פֿראַנצויזישע, ענגלישע יודען, אַז די ציוניסטען, נאָך מאַנדעלשטאַם'ס רעדע נאָך, ווילען זיך נעמען צו פֿערבעסערן די יודישע לאַגע ביי אונז? אקענען דעם ריין־פּאָליטישען ציוניזם וואָלטען זיי אפילו נישט אַרויסגעטרעטען אַזוי שטאַרק, ווען זיי וואָלטען געגלויבט, אַז ד"ר הערצל'ס פּלאַן קען גרינג דורכגעפֿיהרט ווערען, נאָר זיי גלויבען אין דעם נישט, און, ווען זיי זעהען שוין דעם ציוניזם, זעהען זיי נור די בעזונדערע, נאַציאָנאַל־יודישע ריכטונגען, און מיט דעם זענען די ליבעראַלען זעהר אונצופֿריעדען, ווייל זיי גלויבען נאָך, אָדער שטעלען פֿאַר גלייך ווי זי וואָלטען גלויבען, אין דער אַסימילאַציאָן. זיי קענען נור איין ענטפֿער אויף די יודישע פֿראַגע: דאָס פֿערשווינדען פֿון דעם יודישען פֿאָלק; אין וועג שטעהט דער ציוניזם, ובכן מוז מען איהם בעקעמפּפֿען מיט זידלערייען אָדער מיט פֿערניכטענדע שווייגען.

אין אונזערע ציוניסטען אין פּוילען האָבען ביז אַהער גאָרנישט געטהון צו בעקאָנען אונזער אינטעליגענץ מיט דעם ציוניזם. נור ערשט נישט לאַנג האָט „א ח י א ס ף" אַרויסגעגעבען די אויבען אנגערופֿענע בראָשורען אין פּוילישער איבערזעטצונג, און יעצט גאָרנישט לאַנג, ווי עס שרייבט „קורייער פּאָלסקי" האָט איינער פֿון די בעדייטענדסטע וואַרשאווער פֿיהרער פֿון דער ציוניסטישער בעוועגונג זיך געווענדעט מיט אַ בריעף, ווי עס ווייזט אויס צו אַלע פּוילישע צייטונגען.

דער „בעדייטענדסטער פֿיהרער פֿון די וואַרשאווער ציוניסטען" שרייבט צווישען אַנדערעם אַז דער ציוניזם איז דאָס איינציגע מיטעל אויפֿצוהויבען די קולטור ביי די יודען בכלל און די פּוילישע בפרט, ווייל די געשיכטע לערנט אונז, אַז אַלעמאָל האָט נור די האָפֿנונג אויף בעסערע צייטען געוועקט דאָס פֿאָלק, אַזוי למשל, האָט די האָפֿנונג אויף בירגערליכע רעכטע ביי די פּוילישע יודען אַרויסגערופֿען דעם חשק צו בילדונג. דער ציוניזם, זאָגט ער ווייטער, האָט צוויי זייטען: איינע אַ נישט קלאָרע: ד"ר הערצל'ס פּאָליטישער פּלאַן צו גרינדען אַ יודישע מלוכה אין ארץ־ישראל, און די אַנדערע, וועלכע מען קען זעהר דייטליך אַרויסזעהן, איז צו הויבען דאָס עקאָנאָמישע און קולטורעלע לעבען. כדי אויפֿצוּוועקען ביי די יודען זייערע קולטורעלע קרעפֿטען, האָט מען געדאַרפֿט צוגעבען זיי דאָס גרויסע ציוניסטישע אידעאַל. דאָס איז אפשר אונמעגליך, אָבער דאָס שאַדט נישט: מיר קענען דעם ציוניזם בענוטצען ווי מיטעל, צו דערגרייכען די ציעלען פֿון קולטור.

אַזוי שרייבט דער „בעדייטענדסטער ציוניסטישער פֿיהרער" פֿון וואַרשא. עס איז קיין וואונדער אַז די צייטונג האָט אויף דעם גרונד פֿון דעם בריעף מיט רעכט געשריבען, אַז, ווי עס זעהט אויס, גלויבען די פֿיהרער אַליין נישט אין זייער פּלאַן, זיי ווילען נור מאַכען אַ לאַרם און די יודען ווילען גאָר נישט געהן צוריק קיין ארץ־ישראל, מיט איין וואָרט, זאָגט דער „קורייער פּאָלסקי", דער ציוניזם איז נור אין גאַנצען אַ שווינדעל, וועלכער קען נור ברענגען גרויסען שאַדען אי די פּאָליאַקען אי די יודען און קען נור שטערען די יודישע עמיגראַציאָן, דערום, ענדיגט דער קורייער, מוז מען בעקעמפּפֿען דעם ציוניזם.

מיר דאַכט, אַז דער בריעף האָט געגעבען גרונד צו אַזוינע ווערטער... אויב „דער בעדייטענדסטער פֿיהרער" האָט געוואָלט אונז ביי־הילפֿיג זיין און ערקלערען דעם ציוניזם, האָט ער, ווי מיר זעהען, דאָס געטהון נישט בעסער, ווי יענער בער אין קרילאָוו'ס פֿאַבעל. ווי עס זעהט אויס, האָט ער פשוט מורא געהאַט דייטליך צו ווייזען אויף די נאַציאָנאַלע ציעל'ען פֿון דער ציוניסטישער בעוועגונג, אויף דעם אויפֿלעבען פֿון דעם יודישען פֿאָלק, ד"ה אויף דאָס וויכטיגסטע אין אונזער בעוועגונג, און כדי צו געפֿעהלען דעם „פּריץ", האָט ער אַלעס געמאַכט נור פֿאַר אַ מיטעל צו דערגרייכען דעם הויפּטציעל — די קולטור אין דעם ברייטען זין פֿון דעם וואָרט. דעם „פּריץ" האָט דאָס אָבער נאָך וועניגער געפֿעלען, ווייל ער וואָלט בעסער געוואָלט פּטור ווערען אין גאַנצען פֿון די יודען, איידער צו האָבען ביי זיך אין לאַנד אַ געבילדעטעס, פֿרעמדעס פֿ אָ ל ק...

מיר דאַכט זיך, אַז אין דעם פֿאַל, האָבען מיר דאָס רעכט צו זאָגען מיט אַ שווערעם זיפֿץ: גאָט שיטץ אונז פֿאַר אונזערע פֿריינד...

יצחק גרינבוים.

בריעף פֿון דער פּאַריזער אויסשטעלונג.

III.

פונקט אַ קעגען דעם גרויסען בילדער פּאַלאַץ, שטעהט זיך איינגעוויקעלט אין זיין ווייסען שטיינערנעם מאַנטעל דער קליינער פּאַלאַץ,

אויפגעבויעט פאַר פראַנצויזישע קונסט, פאַר אַלטע אַנטיקען, מעבעל, טעפּיכער און אַנדערע קונצליכע זאַכען.

אַ שטאָלצע איינפאַכקייט ליגט אויף דעם הויז, וואס זעהט אויס ווי אַ המן־טאַש. דאָ זעהט מען נישט מעהר די גרויסע פערציהרטע זיילען, נישט די מאָלערייען אויף די דרויסענדיגע ווענד, נישט די שטיינבילדער און די גאָלדענע דעכער. נאָר אויף דעם פראָסטען ווייסען שטיין, האָט דער אַרחיטעקטאר פערשטאַנען אויסצוגיסען אַ שטילען חן. עטליכע קליינע זיילען בעהאַלטען אין די ווינקלען, עטליכע הויכע, גרויסע פענסטער מיט אַ פּאָר פערצירונגען אויבען אָן, אַ פּאָר פערגאָלדעטע שטאַרהעטליך אין די עקען; אָט די איינפאַכע ציהרונג האט געמאַכט פון א גאָר נישט, אַ וואונדערליכע זאַך.

דערפאַר אָבער איז דער פּאַלאַץ אינוועניג אַ־נ־אמת וואונדער פון פראַכט, פון גרויסקייט און פון שענקייט. אַזוי ווי אַ האַלבע לבנה, לויפען די האַלבקיילעכדיגע סאַלאָנען אָנגעפילט מיט כל־טוב. די האַלבע לבנה שליסט איין אַ הויף, אַ קליינעם, אַרומגענומען מיט זיילען פון געפאַרבטען מאַרמאָר, און מיט קינסטליכע אייזערנע קרענצליך. און פון אַלע זייטען שפּרינגען פון די בעקענס הויכע וואַסער־זיילען און פאַלען אַראָב מיט די פאַרבען פון רעגענבויגען אין די שענע ברונענס. ס׳איז אַ חלום, אַ חלום פון טויזענד און איין נאַכט, וואו דאס געלע גאָלד מיט דעם ווייסען מאַרמאָר שלאָגען זיך און נעמען זיך דערנאָך אַרום מיט אַ מין עדעלקייט, מיט אַ מין פראָסטער גרויסקייט.

אָט אין דעם הויז האט מען צונויפגענומען מוסטערן, פּראָבען פון אַלסדינג וואס די פראַנצויזישע קונסט האט אַרויסגעבראַכט זייט הונדערטער יאָהרען. אַרומגעהענדיג אין די זאַלען, כסדר, נאָך דער שורה נאָך, קען מען נאָכגעהן טריט ביי טריט די געשיכטע פון דער קונסט אין פראַנקרייך, די געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פון א פאָלק וואס האט לאַנג געהערשט און הערשט נאָך אַצונד אויך איבער דער וועלט. און מיר האָבען ליעב זיך אָבצושטעלען ביי דער לאַנגער מגלה פון שענקייט און פון מענשליכער אַרבייט. מיר האבען ליעב צו בעטראַכטען דעם שריט פון דעם מענשען, גאָר פון דעם אָנהויב אָן, ווען ער האט נור וואס אָנגעהויבען אַרויסצושטעלען די וואַקלענדיגע פיסליך אויף דער וועלט פון שענקייט און פון קונסט.

אָט שטעהען דאָרט אין שאַפעס, אין גלעזערנע געשטעלעכער, פערזשאַווערטע פערגרינטע שפּראָנצקעס, שטיקער אייזען, אַלטע רינגען, שטילען פון מעסערס, גראָבע קייטעליך, לעדערנע גאַרטלען מיט, דוכט זיך, גילדענע פערציהרונגען... דאָס איז אַזוי ווי דאס ערשטע געשריי פונ׳ם קינד ווען עס שפּרינגט נור וואס פונ׳ם איי אַרויס. עס טאַפּט מיט די קליינינקע הענדליך, זוכט מיט די אויגען, וואס זעהען קוים, און שרייט און פּיעשצעט. מיר האָבען ליעבער צו בעטראַכטען אָט די אַלטע שמאַטעס פון די ערשטע, נאָך האַלבווילדע פראַנצויזען, איידער די גריכישע פיגורליך פון די לעצטע, שוין האַלב פערפאַלענע רוימער. פון איין זייט זעהט מען דעם ווילדען, אָבער קרעפטיגען מענשען וואס זוכט אַ נייעם וועג אין דעם לעבען, וואס זוכט עפּיס אַרויסצודערטאַפּען פון דעם גרויסען מישמאַש, וואס הייסט נאַטור. און פון דער אַנדערער זייט, זעהט מען איין אַלטע בילדונג, וואס איז שוין אָהן כח, וואָס געהט אין געטרעטענע וועגען, אין די דרכים פון איהרע אבות, פערקיהלט, פערפראָרען בעדעקט מיט אייז. די רוימישע און גריכישע פיגורען זענען שוין מעהר נישט ווי נאָכוועהנישען פון איין אַלטער, גלאַנצענדיגער צייט, און די פערציהרונגען פון די האַלבווילדע פראַנצויזען זענען דאָס ערשטע קרעכצען פון אַ יונגער קונסט וואס הויבט נור וואס אָן אַרויסצושטעלען די שוואַכע, יונגע פיסליך...

און מיר געהען ווייטער דורך די זאַלען, די פערציהרונגען וואס זענען נאָך ערשט וואס געוועזען אָהן חן און אָהן שענקייט, הויבען זיך אָן מעהר צו ענטוויקלען אונטער דער פּראָסטקייט, אונטער דער אונגעשיקליכקייט פון די פיגורען ביי די הייליגע מאַמעס און ביי די הייליגע קינדער, ביי די מלכים און שרות וואס שטעהן נאָך אַזוי ווי די באָקליך, הויבט זיך אָן אַרויסצוווייזען אַביסיל לעבען, אַביסיל נאַטירליכס. מיר קריכען פּאַמעליך אַרויס פון די פערפראָרענע רוימישע געטער, פון די פערשטיינערטע גריכישע פרויען. מענשען מיט קלאַפּערדיגע הערצער, פיגורען מיט פּנימ׳ער, וועלכע בעוועגען און ריהרען זיך, קומען אַרויס. און פּאַמעליך געהט דער מענשליכער קינסטלער אויף דעם לאַנגען און שווערען וועג פון דעם לעבען און פון דער געשיכטע; ער טאַפּט אין דער פינסטער, ער זוכט נאָך אַ ליכט. ער קוקט אין אַלע זייטען און נישטערט אומעטום נאָך. אינ׳ם צעהנטען און עלפטען יאָהרהונדערט קומט אַרויס אַ מין משונה׳דיגע קונסט. דער אַראַביש־שפּאַנישער געשמאַק מיט דעם קריסטליכען געפיהל מישען זיך צונויף און פון דעם געמיש זעהט מען אַרויסקריכען נייע בעשעפענישען, נייע בלומען, נייע טויערליך, פענסטערליך, הייזער, זיילען און בויגענס. די בעשעפענישען פילען אָן אַלע כלים, אַלע ביכער, אַלע בילדער, מען בעגעגענט זיי אויף האָלץ, אויף שטיין, פּאָרצעלאַן, אויף העלפאַנטביין, אויף טאָוולען פון ביכער, אויף אייזען און אויף שליסלען. די קריסטליכע קונסט האט אין איילעניש אַ נאַש געטהון ביי דער אַראַבישער קונסט, נאָר זי האט זיך אָבגעשטעלט אין מיטען וועג, אום זיך צו־בעקלערען, זי האָט נישט געוואָלט בלייבען ביי איין זאַך און זי פערפאָלשטענדיגען אויף אַלע אופנים. זי איז ווייטער געגאַנגען און האָט געזוכט, זי האט זיך צושפּרייט אויף אַלע וועגען, איבער אַלע שטעגען פונ׳ם לעבען. ווען דער אַראַבער האָט געזוכט זיין גאַנצע פאַנטאַזיע, זיין גאַנצע נשמה אַריינצוגיעסען אין אייין זאַך: אין די בלומען, אין די בויגענס און אין די זאַלען, האָט דער קריסט געזוכט נאָך מעהר: ער איז אַריין אין דעם מענשליכען האַרץ און האט פון דעם קוואַל געשעפּט אַלץ נייע וואַסערן, אַלץ נייע כוחות. בלומען און הייזער האָבען אַ סוף, אָבער דאָס מענשליכע האַרץ און דאס מענשליכע פּנים, די לעבעדיגע נאַטור און די כוחות הנפש זענען אַזוי ווי אַ ים אָהן אַ גרונד.

און פּלוצים, אינ׳ם פירצעהנטען יאָהרהונדערט, זעהט מען ווי די קונסט בעפרייט זיך אַביסיל פון דער שווערקייט, פון דער אונגעשיקטליכקייט. גרויסע בעלי־מלאכות, גרויסע קינסטלער הויבען אויף אין דער הויך דאָס קליינע האַמעריל; זיי האַקען אינ׳ם שטיין און אינ׳ם ביין, און פון די טויטע, נישט אויסגעבילדעטע זאַכען שפּרינגען אַרויס נייע בילדער, אַזוינע וואָס מ׳האָט נאָך גאר נישט געזעהען. פּרופּט און קוקט אָן די עטליכע העלפאַנטביין־בילדער פונ׳ם גרויסען קינצלער זשיילא, זעהט וואס דאָרט שטעקט אויף די פּנימ׳ער לעבען, צרות און ליידען. וואַרפט די אויגען אַביסיל אין אַלע זייטען פון דעם זאַל, און איהר וועט זעהן ווי עס הויבט אָן ליכטיג צו ווערען אין די אויגען. שענקייט, לעבען און חן הויבען אָן אַריינצוקריכען אין די העלצער און אין די שטיינער, דער מענשליכער גייסט שרייט: „יהי אור!“ און עס ווערט ליכטיג.

מיר געהען ווייטער. די אַלטע צייטען שטעהען אויף אַזוי ווי די מתים פון קבר. יעדע קומט מיט איהר פּעקיל אַרבייט, מיט איהר סחורה, מיט איהר האָרעוואַניע און ווייזט די שפּעטערע דורות דאָס וואָס זי האט געמאַכט און בעשאַפען. עס ווערט פון די אַלע טייערע פּעקליך אַ הויכער באַרג, פון וועלכען מיר אַלע, אונזער היינטיגער דור, שעפּען גאַנצע הויפענ׳ס פון געשמאַק, פון שענקייט און פון חכמה... פון אַלע זייטען אין די זאַלען בלישצען קונצליכע זאַכען. די פּאָרצעלאַןמאָלערייען הויבען זיך אָן. דער סטאָליער, דער שמיעד, די בעלי־מלאכות מאַכען אויף זייערע שמאָלע וואָהנונגען און לאָזען אהין אַריין אַ שטראַהל פון קונסט. און אויף דעם מעבעל, אויף דעם געשיער, אויף אַלע קלעפּערגעצייג זעהט מען בילדליך, פיגורליך, בלומען, צונויפגעשטעלט פון פערשיעדענע האָלצען, פון פערשיעדענע מעטאַלען.

און מיר געהען ווייטער אויף דעם וועג פון דער געשיכטע, מיר געהען נאָך טריט ביי טריט דעם מענשליכען מה׳ל. מיר האַלטען זיך פעסט אָן ביי איהם, כדי דעם הייליגען פאָדעם פון דער שענקייט נישט צוצורייסען און חלילה נישט פערלירען דאָס טייערע לעבענסקוואל.— דער מיטעלאַלטער, ווי ער שטעהט און געהט, מיט זיינע טרויריגע און פרעהליכע זאַכען שוועבט ביי אונז פאַרביי. פריהער האָט דאס קריסטענטהום געבראַכט אַ ליכט פון האָפנונג אין די אָרימע מענשליכע וואָהנונגען. עס האָט בעפרייט דעם אָרימען, דעם קנעכט און האָט איהם

געמאַכט, וועניגסטענס אין הימעל, גלייך מיט דעם רייכען, גלייך מיט דעם שטאַרקען און מעכטיגען און די אָרימע בני אדם'ס האָבען נעביך אויפגעזיפּצט פון זייער שווערער אַרבייט; זייערע הערצער און מוחות האָבען זיך געעפּענט צום גוטען, צום פרייען און — צו דער קונסט. אין די לעצטע צייטען אָבער פון דעם מיטעלאַלטער און נאך אַפּאָר הונדערט יאָהר שפּעטער האט זיך די קריסטליכע האַנד טיעף אַרויפּגעלעגט אויף די מענשליכע פּלייצעס און זיי אייגגעבויגען אין דרייען. זי האָט פערשטאָפּט דעם מח און ביי איהם אַרויסגעריסען דעם זין פאַר קונסט. דעריבער געהען מיר אַצונד דורך, צווישען טונקלע זאַלען, צווישען טונקלע שוואַרצע מעבעל, צווישען פערדרייכערטע, פערמוילטע זאַכען. דער קינסטלער רוהט זיך אָב. ער וואַרט אויף אַ נייעם עת־רצון! איינגעבויגען אין דרייען וואַרט ער און טראַכט און זוכט.

ויהי אור! ליכט ווערט נאָך אַ מאָל. מיר שטעלען אַריין די פיס אין די פּרעכטיגע גלאַנצענדיגע זאַלען פון'ם זיעבצענטען און פון'ם אַכצענטען יאָהר הונדערט. דער מענש האט זיך פּלוצים אַביסיל אויפגעהויבען, ער איז אַרויס פון'ם טונקלען קלויסטער און איז געלאָפען זוכען אין איילעניש איינעם פון זיינע ברידער... ער איז געלאָפען זוכען אַ מלך... ער האָט געוואָלט זיין האַרץ פאַר אַ מ ע נ ש ע ן אויסגיעסען. ער האָט געוואָלט זיינעם אַ ברודער, אַ בשר ודם, אויפהויבען אין דער הויך, איהם אַרויפזעצען אויף אַ גאָלדענעם שטוהל און פון איהם פערלאַנגען שוטץ און הילף. איהם האט זיך אויסגעוויזען דאס אין דער גרויסקייט פון'ם מלך געפינט ער זיין א י י ג ע נ ע גרויסקייט, זיין א י י ג ע נ ע ם שטאָלץ; און קען זיך דורך דעם אויפהויבען אַ ביסיל געשטאַרקטער אַקעגען דעם ווייטען אונגעהויער גרויסען הימעל...

מזל טוב! מזל טוב דיר, פראַנצויזישע קונסט, לודוויג דער פערצעהנטער געהט אַרויף אויף דעם טראָן. פאַר דעם מעכטיגען מלך ווע־לען זיך וואַרפען אויף די קניע אַ פערליעבט פאָלק, פערליעבטע שָׂרות און הויפלייט. איהם געהערט די שענקייט, איהם געהערט די קונסט, איהם געהערען די מוחות און די הענד, פאַר איהם איז קיין פּראַכט נישט צו פיעל. און טויזענדער פון קינסטלער וועלען פאַר איהם בויען, מאָלען, אַרבייטען, וועבען, שניצען און האַקען. די זאַלען לויפען דורך אַזוי ווי אַ חלום פון טויזענד און איין נאַכט. אומעטום פונקעלט עס אַראָב פון די שאַפּעס, פון די ווענד, פון די טישען און פון די געשטעלען. קוקט נור אָן די וואונדערליכע עמאַילס, געפּאַרבט און געברענט, דאָס זילבער־געשיער, די מאַרמאָר־טישען מיט בראָנזענע בלומען איינגעגראָבען. קוקט אָן די זייגערס, די שטולען, די שאַפּעס. אין יעדער ווינקעל שטעקען עטליכע חדשים אַרבייט און נאָכדענקונג פון לאַנגע יאָהרען. סעוור, לימאָזש מיט זייערע וואונדערשענע פּאָרצעלאַנען, שאַנטילי, ניעדערווילער מיט זייערע קונסט אַרבייטער, מאָלער, בוימייסטער, אַלע אַרבייטען, כדי צו פערשענערען דאָס וועלטבעריהמטע, ווערסאַיל, אַלע אַרבייטען, כדי דעם מלך נאָך העכער צו שטעלען, כדי איהם אויפצוהויבען ביז אין די וואָלקען.

פון דער אַנדערער זייט אָבער ליגט אַ פאָלק און געהט אויס פאַר הונגער, עס לאָזט זיך אויס, עס עסט גראָז, עס שטאַרבט פון טאָג צו טאָג מעהר אָב. עס האָט שוין קיין כח נישט זיך אויף די פיס צו האַלטען און זיין ביטער געשריי געהט ביז אין הימעל. נאָר דער מלך שטעהט נאָך העכער, זיין עדלע געשטאַלט איז אַרומגענומען מיט דיקע שלייערס, מיט דיקע וואָלקען און קיינער קען צו איהם נישט צוקומען. אום פון זיין שען פּנים אוועקצוטרייבען דאָס ביטערע לעבען פון'ם פאָלק מאַכען גרויסע מאָלער, גרויסע וועבער, גלענצענדיגע בילדער. די וואונדערליכע וועבשטולען פון גאָבעלען, פון אָביססאָן וועבען זייערע גלאַנצענדיגע טעפּיכער פול מיט זון, מיט בלומען און מיט לאַכענדיגע נאַטור־בילדער. די מאַלערס בושע, ריגאָ, גרעז, לאָרען לעגען אַנידער אויף זייערע מאָלערייען אַלדינג וואס אַ פאַנטאַזיע, אַ רייכע, האט איבערגעגעבען דעם מענשען. פּאַלאַצען פון מאַרמאָר, קוואַלען מיט קריש־טאָל־וואַסער, פעלדער פול מיט גאָלדענע זאַנגען, שווער בעהאָנגענע בוימער מיט פּרות, מיט אַלעם נוטען. קליינע געזונדע קינדער, פעט און קיילעכדיג, פריש און רויט שפּיעלען מיט ציגען וועלכע האָבען שווער־בעלאַדענע, פולע אייטערס. פרויען און מענער, יונג, געזונד, שען, ליגען צווישען בלומען און וויינטרויבען. די ערד איז פול, זי איז צו פעט, פון איהרע ברוסטען שפּריצען אַרויס מילך און האָניג, און אויף די אַלע זאַכען שיינט אַ וואַרעמע, געלע, גאָלדענע זון און שווימט אויף אַ בלויען ים...

און מיר לויפען דורך די לעצטע זאַלען, וואו דאס אַכצעהנטע יאָהרהונדערט צולעגט זיין פּראַכט און זיין גרויסקייט, פאַלש, פאַלש איז אַלל דאָס גאָלד; פאַלש איז דאָס גלאַנצען און דאָס שיינען, פאַלש איז די רייכע ערד מיט די שענע מענשען; דען הינטער די בילדער ליגען מיליאָנען פערשמאַכטע, פערחלשטע... די קונסט לאָזט ווידער איבער דעם אמת און אַנטלויפט קיין גריכענלאַנד, קיין רוים, דאָרט וואו מען האט געמאַכט עדלע, זעלטען שענע פּנים'ער, אָהן לעבען און אָהן אמת. דאָרט וואו לייבען און לעמפּערטען האָבען געגעסען געבונדענע מענשען און ווי די אייגענע שענע פּנים'ער האָבען צוגעשמייכעלט מיט בלוט פערלאָפענע אויגען...

אויס מיט די לאַנגע סאַלאָנען. די פאַלשע פּראַכט ענדיגט זיך, און אין דרויסען וואַרט דאָס ניינצעהנטע יאָהרהונדערט; דאָס יאָהר־הונדערט וואס האָט געפירהרט צו דער קבורה די פערשטעלטע זאַכען און האָט אַריינגעלעגט דעם פינגער טיעף אין די מענשליכע וואונדען...

פאַר דעם אַרויסגעהן פון דער אַלטער וועלט וואַרפען מיר נאָך אַ לעצטען קיק אויף די גלאַצענדיגע סאַלאָנען, און זאָגען אזוי ווי נאך אַ גרויסען בר מינן: „בָּרוּךְ דַיָּין אֱמֶת.“ הצופה.

יוּדִישֶׁע שְׁטֶעדְט און שְׁטֶעדְטלִיךְ.

אין קיין יאָהר האָט מען אַזוי פריה ניט אָנגעהויבען רעדען פון קוילען ווי היינטיגס יאָהר אין ווארשא, האָטש די פרעסט האָבען זיך נאָך ניט אָנגעהויבען. יעדעס יאָהר נאָך די ימים טובים, אַז מען האָט זיך בענגענט, פלעגט מען פרעגען, צי האָט מען געהערט אַ גוטען חזן, צי האָט מען געהאַט אַ שענעם אתרוג, צי האָט ניט אַריינגערונען אין סוכה און דעסטגלייכען; היינט פרעגט מען: צי האָט איהר זיך אָנגענרייט אויף דעם ווינטער מיט קוילען, ווי טייער האָט איהר גע־צאָהלט אַ קאָרעץ, וואו קריגט מען קוילען, ווי בעקומט מען עפּיס אַ גוטע רעקאָמענדאַציע, אַ פּראָטעקציע צו אַ קוילענהענדלער, ער זאָל וועלען פערקויפען. אַמאָל פלעגט מען זוכען פּראָטעקציעס און רע־קאָמענדאַציעס צו די באַנקירען, זיי זאַלען געבען ביליגען קרעדיט, צו די גבירים וועגען געשעפטען, און היינט זוכט מען פּראָטעקציעס מיט רעקאָמענדאַציעס צו די קוילענהענדלער, און ווי איז יעדער מקנא דעם גליקליכען, צו וועלכען דער קוילענהענדלער האָט געהאַט אַ גוט האַרץ און פערקויפט איהם קוילען.

אַז מען בריהט זיך אָב אויף דעם הייסען, בלאָזט מען אויף דעם קאַלטען, די ווארשאווער געדענקען נאָך, ווי מען האָט פאַר אַ יאָהרען ווינטער געפראָרען פאַר קעלט, אַז פאַר 4 רובל האָט מען אַ קאָרעץ קוילען ניט בעקומען, מען האָט זיך אָבגעפראָרען אויערען און פינגער, קליינע קינדערליך זענען קראַנק געוואָרען פון קעלט, אָדער זיי זענען פון גרויס קעלט אַנטלאָפען אין די בעסערע וועלט אַריין. די געוועזענע קוילענהענדלער געהען דאָרט, אויף דער אמת'ער וועלט, געוויס אַרום מיט אַ ליידיגען זאַק און בעטען זיך ביי'ם גהינם־שמש, ער זאָל זיי האָטש געבען אַ האַלבען פוד קוילען, ווייל זיי ווערען דאָרט פערפראָרען פאַר קעלט. אפילו אין ברענענדיגען גהינם לאָזט מען קיין קוילען הענדלער ניט אַריין, און אין גן־עדן, וואו די שמייכעלדיגע קינדערליך זיצען, לאָזט מען זיי אַודאַי ניט, און דער גהינם־שמש טרייבט זיי: געהט אייך מיט אייערע זעק, ניט דאָ פאַר אייך קיין קוילען.

— האָט רחמנות, בעטען זיך די קוילענהענדלער מיט פער־פראָרענע טרעהרען אין די אויגען, קלאַפּענדיג איין צאהן אָהן דעם אַנדערען פון קעלט, האָט רחמנות, מיר ווערען איבערגעפראָרען מיט ווייב און קינדער, האָט רחמנות...

נאר דער גהינם־שמש ענטפערט זיי ניט, ער טהוט זיך זיין ארבייט און ווארפט פולע לאָפּעטעס קוילען אין קאַלך־אויוועז פון גהינם און וויזט זיי אויף די פיעל לאַנגע קוימענס, וואָס שטעקען פון גהינם, וואו עס וואַליעט אַ שרעקליכער שוואַרצער רויך.

— וואָס ווילט איהר פון מיר, שרייט ער, איך זאָל צוליעב אייך אָבשטעלען דעם גהינם, איהר זעהט, וויפיעל קוילען ער פאָדערט, ניט דאָ פאַר אייך קיין קוילען...

אין ציטערענדיג פון קעלט נעהען די געוועזענע קוילענהענדלער מיט זייערע לעדיגע זעק אַוועק ווייטער ערגיין אויסבעטען אַ פּאָר פונט קוילען...

אין ווארשא האָט די שטאדט אויף היינטיגען ווינטער אָנגעגרייט טויזענדער וואַגאָנעס קוילען פאַר ניט קיין פערמעגליכע בעלי־הבתים און אָרימע לייט, אַז מען זאָל זיי פערקויפען אויף דעם ביליגסטען פרייז און אין לאָדז, האָבען זיך אַנגעגרייט קוילען אויף דעם ווינטער נור גבירים און פערמעגליכע בעלי־הבתים און פאַר די אָרימע לייט, זאָגען זיי, וועט מען זאָרגען שפעטער. צו די פרעסט איז נאָך ווייט, די אָרימע לייט קענען זיך דערווייל בעגעהן אָהן קוילען, זיי זענען שוין פון המיד אָן געוואהנט אַביסיל צו פריערען, און, ווען די פרעסט וועלען אָנקומען, וועט די שטאָדט מסתמא זעהן, אַז מען זאָל פאַר זיי קויפען קוילען און זיי פאַרקויפען נאָך דעם אייגענעם פרייז אָהן פערדיענסט.

„דאָס הייסט, פערטייטשט אונז דער דאָרטיגער קאָרעספאָנדענט, אָרימע לייט וועלען היינטיגען ווינטער אין די גרויסע פרעסט אַזוי אויך פריערען און טייער צאהלען פאַר קוילען ווי פאַר אַ יאָהרען ווינטער. פאַר אַ יאָהרען האָט דעם אָרימאַן געקאָסט אַ סך טייערע דער פוד קוילען ווי דעם גביר און נור דערפאַר, וואָס די גבירים האָבען פאַר זיך געקויפט אין דער צייט, באַלד נאָך די ימים טובים, ווען עס איז געוועזען 1 רובל 30 קאפ. אַ פוד, און פאַר די אָרימע לייט האָבען די שטאָדט פערזאָרגער געקויפט ווען די פרעסט זענען שוין אָנגעקומען און דער פרייז איז געשטיגען פון 1 רובל 80 קאפ. ביז 2 רובל א פוד. וואָלט דען ניט גלייכער געוועזען, אַז מען זאָל פאַר די אָרימע לייט אויך אין דערזעלבער צייט אָנגרייטען קוילען פאַר אַ ביליגען פרייז, ווי די שטאָדט פערזאָרגער גרייטען אָן פאַר זיך, עס זאָל דעם אָרימאַן ניט קאָסטען טייערער פון גביר, האָטש זיין גולדען קומט איהם אָן אַ סך שווערער. פון קויפען פריהער ביז שפעטער איז נור דער הילוק אין דעם קליינעם פראָצענט פון געלד, אָבער אין דער פרייז איז דאָס אַ הילוק פון 50 ביז 70 קאָפ. אַ פוד.

דאַס אומגליק איז וואָס מיר זענען געוואהנט העלפען דעם אָרימאַן נור דאַן, ווען דער אָרימאַן שרייט, מיר דאַרפען אָבער זיך געוויינען העלפען דעם אָרימען ווען ער שווייגט.

דעם אָרימאַנס שרייען קאָסט אונז שטענדיג טייערער און אונזער הילף ברייננט ווייניגער נוטצען.

ווער, ווער פון אונז איז איצט ניט מקנא דעם גליקליכען, וואָס האָט זיך אָנגעגרייט קוילען אויף דעם גאַנצען ווינטער, נאר נאָך מעהר מעג מען מקנא זיין דעם גוטען יודען אין נאווא־אלעקסאנדריע (לובלינער גוב.).

אויף די היינטיגע ימים טובים, שרייבט מען דעם „וואסחאד", איז צו אונזער צדיק ה"ר היים מאָרגענשטיירען אָנגעפאָהרען עטליכע טויזענד חסידים. עס איז געווען אַזאַ ענגשאַפט אַז ניט נור אַלע האָבען ניט געקענט דאַווענען מיט דעם רבין, נאר ניט אַלע האָבען אפילו געקענט האבען די זכיה אָנצוקוקען זיין הייליגע צורה, אָבער אַ פדיון פאַר דעם רבין, וואָס בעשטעהט פון ח"י גולדען ביז 5 מאָל ח"י גולדען, האָט יעדער איבערגעלאָזט. יעדעס יאָהר בעקומט דער רבי אַזוינע פדיונות פון טויזענדער חסידים. איצט פערמאָגט דער רבי צוויי הייזער אין נאווא־אלעקסאנדריע און איין הויז אין ווארשא. אויסער דעם האָט דער גרויסער צדיק אויסגעבויט אַ זאַוואָד פון בראָנפען, וועלכער ברענגט איהם גוטע הכנסה.

דער צדיק איז אַלט 56 יאָהר און ניט לאַנג חתונה געהאַט פאַר זיינע אַ פלעמעניצע, אַ פריילין פון 16 יאָהר, וועלכע האָט אָבגעלאָזט אַ שידוך מיט איין אַנדער חתן און חתונה געהאַט מיט דעם הייליגען צדיק. דעם רבינס בְּנֵי בַּיִת זאָגען, אַז ער האָט יעהרליכע הכנסה 20 טויזענד רובל.

ניט לאַנג איז דעם רבין צוגעקומען אַ נייע פרנסה וועלכע ברייננט איהם איין שען געלד און בייטעלט אויס די אומגליקליכע חסידים. ער איז געוואָרען איין אַגענט פון אַ פעטערסבורגער געזעלשאַפט פון לעבענס פערזיכערונגען. יעדער חסיד מוז זיך פערזיכערען. דאָ שמעקט שוין ניט מיט ח"י גולדען, נאר אם ווינציגסטען מיט 30 אָדער 40 רובל אַ יאָהר, ווען מען פערזיכערט זיך נור אפילו אויף די קלענסטע סומע ווי 1000 רובל. דעם צדיקס נייע געשעפט ענדיגט זיך דערמיט: 99 פראָצענט פערזיכערטע חסידים זענען ניט אין שטאַנד צו צאָהלען פאַר זייער אַ סעקוראַנץ און דאָס געלד, וואָס זיי האָבען איינגעצאָהלט דאָס ערשטע יאָהר (30 אָדער 40 רובל פאַר טויזענד) ווערט פערפאַלען, און מיט די פערפאַלענע יודישע אָרימע געלדער צוטהיילט זיך דער רבי מיט דער געזעלשאַפט — דער רבי נעמט זיינע פראָצענטען און דאָס איבריגע יודיש בלוטיגע געלד בלייבט ביי דער געזעלשאַפט.

איך פרעג אייך, וואָס איז בעסער צו זיין אַ קוילענהענדלער צי אַ גוטער יוד?

אֱמֶת.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. *** די לעזער וועלען זיך נאָך דערמאָנען אין דעם משפט וועלכער איז געווען אין טאַרנאָפּאָל געגען אַ יודען וועלכער האָט באַנקראָטירט און דער שטאַאַטסאַנוואַלט האָט דאַמאַלס געהאַלטען איין אַנטיסעמיטישע רעדע און בעהויפּטעט אַז „יודען איז פון זייער רעליגיאָן ערלויבט צו בעטריגען און צו אַזעלכע בעטריגערישע יודען געהערט דער אַנגעקלאַגטער". דער יודישער אַבגעאָרדנעטער דר. ביק האָט דאַמאַלס געשיקט אַ בריעף צום יוסטיצמיניסטער און האָט פראָטעסטירט געגען אַזעלכע העצערייען. אין איין וויענער צייטונג פיר אַדוואָקאַטען איז דער פאַל פון דעם טאַרנאָפּאָלער משפט בעשפראָכען געוואָרען און דער שרייבער פון אַרטיקעל האָט זעהר שאַרף קריטיקירט די רעדע פון שטאַאַטסאַנוואַלט. דער רעדאַקטער ד"ר מאָרגענשטערן איז אַנגעקלאַגט געוואָרען וועגען בעליידיגונג פון שטאַאַטסאַנוואַלט און פער'משפט געוואָרען אויף 100 קראָנען געלדשטראָף.

*** וועגען טויפען פון יודישע מיידליך שרייבט איין לעמבערגער צייטונג, אַז דער יוסטיצמיניסטער האָט אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל צו אַלע געריכטע זעהר שטרענג צו בעשטראַפען אַלע פערזאָנען וועלכע רעדען־אָן יונגע יודישע מיידליך זיך צו טויפען אקעגען דעם ווילען פון די עלטערן.

*** איין יודישע פאָלקסבאַנק איז געגרינדעט געוואָרען זייט 4 חדשים אין פראַג. דער צוועק איז יודישע בעלי מלאכות און קליינע סוחרים צו שטיצען מיט הלוואות. דאָס אינסטיטוט האָט שוין ביז איצט 400 מיטגלידער און אַ פערמעגען פון 24,000 קראָנען מיט אַ קרעדיט פון 150,000 קראָנען. אויסגעליהען זענען ביז איצט געוואָרען 90,000 קר. פאַר יודען פון אַלע פאַרטייען. פונדעסטוועגען האָט זיך די „טשעכיש־יודישע פעראייניגונג" נישט געשעמט צו ערקלערען אין איהר פאַרטיי־בלאַט אַז „די פאָלקס־פאָרשוסקאַסע (אַזוי הייסט די באַנק) איז געמאַכט פון ציוניסטען" און זי „וואָרענט אַלע איהרע אַנהענגער זיי זאָלען זיך נישט בעטהייליגען אין דעם אינסטיטוט". אַזוי טיעף זענען שוין אונזערע טשעכישע אַסימילאַנטען געזונקען אַז זיי שעמען זיך נישט אַרויסצוטרעטען אַלס געגנער פון אַזאַ אַנשטאַלט וועלכע העלפט נור יודישע בעלי מלאכות וואָס האָבען זעהר פיעל צו ליידען פון דעם אַנטיסעמיטיזם! און די אַנטיסעמיטען בעקלאָגען זיך איבער דאָס שטאַרקע „אחדות" וועלכעס הערשט צווישען יודען...

*

רוסלאַנד. == דער דין וחשבון פון דער חברה צו פערברייטען בילדונג צווישען יודען אין רוסלאַנד. די הויפּט־אַרבייט פון דער חברה אין 1899־סטען יאָהר איז געווען, ווי אין די פריהערדיגע יאָהרען, צו פערברייטען בילדונג דורך שטיצען פון שולען און צו העלפען גרינדען נייע שולען. אין 1899־סטען יאָהר האָט דער פעטערבורגער קאָמיטעט פון דער חברה געגעבען שטיצע בערך 100 שולען אויף אַ סומע פון 8544 רובל. צוזאַמען מיט דעם פעטערבורגער קאָמיטעט האָבען אויך געאַרבעט די ריגאַ'ער און אָדעסער אַבטהיילונגען פון דער חברה. די ערשטע האָט אויסגעגעבען אויף שטיצען די יודישע שולען אין קורלאַנד — 690 רובל, און די צווייטע אויף שטיצען אָדעסער שולען 11,102 ר'. די מאָסקווער מיטגליעדער האָבען אויסגעגעבען אויף שטיצען פערשיעדענע פּראָווינץ־שולען — 5989 ר',

די שולקאָמיסיאָן פון דער חברה האָט בעקאַנט געמאַכט פערשיעדענע מענשען אין דער פּראָווינץ מיט די אופנים, ווי צו עפענען נייע שולען און זיי אויך געשיקט לעהרפּלאַנען, מוסטער-פּראָגראַמען א. ז. וו. די חברה האָט אַרויסגעגעבן אַ רוסיש ביכעל צו לייענען אין שולען מיט דעם נאָמען „ר' מאיר פון ראָטענבערג" פון זיסקאַנד.

די חברה האָט געגעבן אין דעם יאָהר שטיצע תלמידים פון אַלגעמיינע שולען מעהר ווי 50,000 ר'. דאָס געלד איז גענומען געוואָרען פון פּריוואַט-נדבות און הכנסות פון קאָנצערטען, וועלכע מען האָט געמאַכט צו דעם דאָזיגען צוועק.

ה' ק. ז. וויסאָצקי האָט אַריינגעטראָגען דער חברה 5000 ר' וואָס דער פּראָצענט דערפון זאָל געהען אויף אַ פּרעמיע פאַר די בעסטע היסטאָרישע און ליטעראַרישע ווערק אין העברעאישער שפּראַך. אויף אונטערהאַלטען די יודישע ליטעראַטור האָט די חברה אויסגעגעבן 1583,75 ר'.

אַם ענדע פון 1899 יאָהר האָט די חברה אַרויסגעגעבן דעם ערשטען טהייל פון בוך „רעיעסטרען און אינשריפטען", וועלכעס ענטהאַלט מאַטעריאַל צו דער געשיכטע פון יודען אין רוסלאַנד און פּוילען אין דער צייט פון 1670 ביז 1680-טען יאָהר. די היסטאָרישע אַבטהיילונג פון דער חברה איז אויך ווייטער עוסק אין זאַמלען מאַטעריאַל צום בנין פון דער יודישער געשיכטע אין רוסלאַנד.

די ביבליאָטהעק פון דער חברה האָט אין דעם יאָהר ערהאַלטען אַלס נדבה פון די יורשים פון א. צעדערבוים די זאַמלונג פון זיינע ביכער און בראָשורען וועלכע בעשטעהט פון מעהר ווי 1000 ספרים.

די חברה האָט זיך געווענדעט צו פערשיעדענע מענשען, וועלכע האָבען אַמאָל, אַלס זיי זענען געוועזען סטודענטען, בעקומען שטיצע בתורת הלואה פון דער חברה, אַז זיי זאָלען אצונד אָבצאָהלען זייער חוב און בעווייזען בפועל זייער דאַנק דער חברה. און חאָטש די מענשען זענען יעצט אין שטאַנד אָבצוגעבען זייער חוב, פון דעסטוועגען האָבען נאָר וועניגע ערפילט זייער שולד. צוזאַמען האָט די חברה בעקומען פון זיי בערך 800 ר'.

וועגען דעם 100 יעהריגען יובילעאום פון דעם דיכטער פּושקין האָט די חברה אַרויסגעגעבן אַ זאַמלונג פון פּושקינס שירים „משירי פּושקין" איבערזעצט אין העברעאיש פון דוד פרישמאַן, מיט פּושקינס ביאָגראַפיע פון ד"ר י. ל. קאַצענעלענסאָהן.

צום דין-וחשבון איז בייגעלעגט אַ רשימה פון ספרים פאַר אַ יודישע שולביבליאָטהעק און רעפעראַטען פון י. האַלפּערין און מ. קולישער („יודען און קאַלמיקען", „פערגאַנגענהייט און געגענוואַרט"), וועלכע זענען געוואָרען פאָרגעלייענט אויף דער אספה כללית.

═ „די חברה צו פערשפּרייטען בילדונג צווישען יודען אין רוסלאַנד" האָט בעקומען אַ זילבערנע מעדאַל פאַר די זאַכען, וואָס זי האָט אויסגעשטעלט אויף דער פּאַריזער וועלטאויסשטעלונג: 1) סטאַטיסטישע טאַבעלען, וועלכע שטעלען פאָר ווי די חברה האָט זיך ביסליכווייז ענטוויקעלט, און צאָהלען וועגען דעם היינטיגען שטאַנד פון די יודישע שולען. 2) חשבונות פון די הוצאות און הכנסות פון דער געזעלשאַפט. 3) פאָטאָגראַפיען פון די שולען, וועלכען בעקומען שטיצע פון דער חבר'ה. 4) אַ צעטעל פון די יודישע שולען וועלכע געפינען זיך אין רוסלאַנד.

ווי מען זעהט אַרויס פון דעם צעטעל און די טאַבעלען איז צום סוף פון 1892 יאָהר געוועזען סך הכל יודישע שולען אין די מערב — גובערניעס — 540, דאַרונטער רעגירונגס שולען — 116, קהלישע — 86, און פּריוואַטע 332 מיט 37,996 תלמידים. די צאָהל פון די מיטגליעדער פון דער חברה איז געוועזען אין 1864-טען יאָהר — 175 און היינט — 2325. די הכנסות האָבען זיך פערגרעסערט אין דער צייט פון 10,145 ר' אויף 137,670 ר'.

═ דער פינאַנץ-מיניסטער האָט בעשטעטיגט די תקנות פון אַ פּריוואַט קאָמערץ-שולע פון ל. נ. וואָלאָדקעוויטש אין קיעוו. דער קורס פון לערנען וועט דויערן 7 יאָהר; די שולע ווערט איינגעטהיילט אין 7 קלאַסען 1) אַלגעמיינע און 2) ספּעציאַלע. ביי דער שולע וועט זיין אַ פּענסיאָן. יודען וועט מען אַריינעהמען 40% פון דער אַלגעמיינער צאָהל.

═ די חברה „טרוד" אין אָדעסאַ וועט אויך היינטיגס יאָהר עפענען אין זיין האַנדווערקשולע אָבענדקורסען פאַר דערוואַקסענע יודישע בעלי-מלאכות. די קורסען וועט מען עפענען דעם 15 סעפּטעמבער און מען וועט לערנען מאָלען, רוסישע שפּראַך, חשבון, מעכאַניק און טעכנאָלאָגיע פון האָלץ און מעטאַלען.

═ סענאַטסערקלערונגען. דער סענאַט האָט ערקלערט, אַז קינדער פון יודען, וועלכע האָבען דאָס רעכט צו וואָהנען אויסער דער „טשערטאַ", מעגען איינטרעטען אין שולען און וואָהנען אומעטום אין דער צייט פון לערנען. די אַדמיניסטראַציע האָט על פּי רוב ערלויבט די קינדער איינצוטרעטען נור אין די שולען, וועלכע געפינען זיך אין די ערטער, וואו עס וואָהנען זייערע עלטערען.

— דער סענאַט האָט ערקלערט אַז יודען איינוואָהנער פון פאָרשטעדט זענען מחויב צו צאָהלען די אָבצאָהלונגען פאַר די יודישע קהלה אין די ערטער וואו זיי האַנדלען גלייך מיט די שטענדיגע איינוואָהנער.

— דעם 21 סעפּט' איז געוועזען די ערשטע אספה כללית פון דער ניי געגרינדעטער אַקציענגעזעלשאַפט פון ביליגע געזונדע וואָהנונגען פאַר יודען.

אַלס פּרעזעס איז אויסגעקליבען געוואָרען באַראָן ה. א. גינצבורג. אַלס מיטגליעדער פון דער פערוואַלטונג זענען אויסגעקליבען געוואָרען: לאַזאַרי י. בראָדסקי, ה. א. וואַוועלבערג, מ. א. וואַרשאַווסקי, באַראָן ה. א. גינצבורג, ד. ס. פּאָליאַקאָוו און אַלס קאַנדידאַטען צו זיי: — באַראָן אַלפרעד ה. גינצבורג, אינזשענער א. א. פּרעסס און ד. פ. פיינבערג. אין דער רעוויזיאָנסקאָמיסיאָן זענען אויסגעקליבען: אינזשענער י. ב. באַק, א. י. ברוידא, און מ. י. מיש. די אספה האָט אויך בעשלאָסען אָבצוקויפען פאַר די חברה די הייזער מיט ביליגע וואָהנונגען, וועלכע זענען אויסגעבויט געוואָרען אין ווילנאַ דורך די חברה יק"א.

*

דייטשלאַנד.

*** דער קאָניצער משפּט, וועגען דעם געהרגעטען סטודענטען ווינטער, האָט פעראורזאַכט מעהרערע קלאַגען וועגען פאַלשע שבועות. פאָריגע וואָך איז געמשפּט געוואָרען דער סעמנאַריסט שפּייזינגער, אַ געוועזענער חבר פון ווינטער; מען האָט איהם חושד געוועזען וועגען אַ פאַלשער שבועה אין זיין עדות-זאָגען ביי די פריהערע וועלכע מען האָט מיט איהם געמאַכט. דער שטאַאַטסאַנוואַלט האָט בעאַנטראַגט אַ שטראָפע פון 2½ יאָהר הפיסה, ווייל דער פאַל איז זעהר אַ ערנסטער און שפּייזינגער האָט מיט זיין פאַלש עדות-זאָגען געבראַכט אין פערדאַכט אונשולדיגע מענשען. דאָס געריכט האָט אָבער שפּייזינגער אין גאַנצען בעפרייט, דאַגעגען איז מאָריטץ לעווי דער זוהן פון יודישען קצב לעווי וועלכען מען איז חושד אַז ער האָט געקענט ווינטערן (און ער האָט פריהער איין מאָל געשוואָרען אַז ער האָט איהם גאָר ניט געקענט) פעראורטהיילט געוואָרען. ענדע אָקטאָבער וועלען זיין די פּראָצעסע וועגען פאַלשע שבועה געגען מאָריץ לעווי און נאָך עטליכע פּרויען וועלכע זענען געווען עדות אין קאָניצער משפּט.

פאָריגע וואָך זענען געמשפּט געוואָרען מעהרערע מענשען וועלכע האָבען זיך בעטהייליגט אין די פּאָגראָמען דען 10 יוני אין קאָניץ. 9 מענשען זענען געשטאַנען פאַר געריכט; דערפון זענען פערמשפּט געוואָרען 5 צו תפיסה ביז 9 חדשים, 4 זענען אין גאַנצען בעפרייט געוואָרען.

— איין אַנטראַג פון פּראָפ' פיליפּזאָהן. דער בעקאַנטער יודיש-דייטשער עסקן פּראָפ' מאַרטין פיליפּזאָהן האָט זיך געווענדעט צו די דייטשע יודען מיט איין פאָרשלאַג, אַז מען זאָל צונויפרופען איין אַלגעמיינעם יודיש-דייטשען קאָנגרעס. ווי פּראָפ' פיליפּזאָהן שרייבט צו זיין פאָרשלאַג איז די דייטשע קאָנסטיטוציאָן פאַר יודען בטל געוואָרען. ווי עס קומט צו אַ יוד ווערט דאָס געזעץ: אַז אַלע אמונות האָבען גלייכע רעכטע — געטרעטען מיט די פיס. איין יוד קען זיך באַין אופן נישט צו שלאָגען צו ווערען איין אָפיצער, אַ יודען נעמט מען אייך נישט צו אויף ציווילע רעגירונגס שטעלען, ווי צו זיין אַ ריכטער, אַ לעהרער וכדומה. פּראָפ' פיליפּזאָהן לעגט דאַרום פאָר, אַז מען זאָל צונויפרופען אַ קאָנגרעס כדי צו בעקלערען דעם מעמד פון די דייטשע יודען. אויף דעם קאָנגרעס זאָל מען פּראָטעסטירען געגען די בעשולדיגונגען אויף יודען און געגען דעם וואָס מען רויבט ביי זיי זייערע רעכטע. מען זאָל אויך איינריכטען אַ שטענדיגע אינסטיטוציאָן, וואָס איהר צוועק זאָל זיין צו שיצען די יודישע זכיות.

די ליבעראַלע צייטונגען האָבען שוין אַרויסגעזאָגט זייער מיינונג געגען דעם פאָרשלאַג. זיי זאָגען אַז דער אַנטיסעמיטיזם האַלט ביים אָבשטאַרבען, אין אויב מען וועט איינריכטען אַ ספּעציעל יודישע אינסטיטוציאָן וועט מען דורך דעם ברענגען די אַנטיסעמיטען צו נייע אָנצעפּעניש. יודען דאַרפען זיך נישט אָבזונדערען, ווייל מיט דעם וועלען זיי נור פערשטאַרקען די שנאה צו זיך.

*

ענגלאַנד.

═ די צאָהל פון יודען. אין דעם לעצטען „ענגליש-יודישען יאָהרבוך" (Jewish Jear book) איז דאָ אַ חשבון פון דער צאָהל פון יודען וועלכע געפינען זיך יעצט אין דער גאַנצער וועלט. אין אייראָפּאַ איז דאָ סך-הכל 9,282,615 נפשות; אין אַזיען — 363,000; אין אַפריקאַ — 403,800, אין אַמעריקאַ — 1,145,000, אין אויסטראַליען — 16,000; אין סך-הכל איז דאָ אין אַלע וועלטטהיילען — 11,210,415 נפשות. אין ענגלאַנד געפינען זיך 144,000 יודען.

*

פראַנקרייך.

*** איין זעלטענער יודישער אוצר געפינט זיך אויף דער פּאַריזער וועלטאויסשטעלונג וועלכען מען האָט ביז איצט גאָר וועניג בעאַכטעט. אין פּאַוויליאָן פון די קאַטאָלישע מיסיאָנען געפינט זיך אונטער אַנדערע פערשידענע קאַטאָלישע רעליגיעזע זאַכען אַ ספר-תורה. דאַנעבען ליגט אַ פראַנצויזיש בוך וועלכעס איז געדרוקט אין כינאַ, אין דעם בוך שטעהט געשריבען אַז דער ספר-תורה איז געשריבען געוואָרען פיר די געמיינדע קאַי-פען-פו אין כינאַ. אויסער דעם וואָס דער ספר-תורה איז זעהר אַלט איז נאָך זעהר אינטערעסאַנט וואָס ער איז געשריבען געוואָרען פון אַ כינעזישען יודען. דערביי פאַלען אויף פיעל וויכטיגע פראַגען ווי למשל: האָט דער שרייבער געקענט די בעלי-המסורה וועלכע האָבען געלעבט אין 7-טען יאָהרהונדערט און האָבען בעשטימט די געזעצע ווי אַזוי די תורה כוז געשריבען ווערען? ווען נישט, וואָלט אינטערעסאַנט געווען צו זעהען דעם חילוק צווישען דעם כינעזי-

שען און אונזערע ספרי-תורה. דאס וואלט מען געקאנט לייכט געוואהר ווערען ווען איין זאכפערשטענדיגער זאל זיך גוט צוקוקען צו דעם ספר. ווי אזוי דער ספר-תורה איז געקומען אין די הענד פון די יעזואיטען איז אונבעקאנט; מען ווייס נור אז זיי פערלאנגען פאר איהם 30,000 פראנק. צי וועט זיך געפינען א יודישער בעלן דעם ספר-תורה פאר אזא סומע אויסצולעזען — ווער ווייס?

*** דער בעקאנטער סענאטאר טראריע צושיקט, אלס פרעזידענט פון דער „חברה צו פערטהיידיגען מענשענרעכטע", בריעף צו די פרעזידענטען פון אלע איינצעלנע אבטהיילונגען פון דער חברה אין וועלכע ער שרייבט:

„ליעבער חבר! איהר האט געוויס געהערט פון די אונמענשליכע פערפאלגונגען, וועלכע זענען אין דער לעצטער צייט געווען אין רומעניען. איך האב ערהאלטען פיעל בריעף, וועלכע מאכען אונזער חברה אויפמערקזאם אויף דיזע פאנאטישע בעוועגונג און בעטען אונז מיר זאלען דאגעגען פראטעסטירען אינ'ם נאמען פון אמת, יושר און פרייהייט. מיר האבען אין אונזער אייגען לאנד געקאנט זעהען, צו וועלכע נידריגע, מאוס'ע געפיהלען פון האס און ווילדקייט עס קענען ברענגען די רעליגיעזע פאראורטהיילע, און מיר האבען עס זיך געמאכט פאר א הייליגען חוב געגען זיי צו ארויסטרעטען מיט די יסודות פון גערעכטיגקייט. מיר וועלען נור טהון אונזער חוב ווען מיר וועלען ערפילען די בקשה וואס אונגליקליכע מענשען שיקען צו אונז אוים דער פרעמד, האפענדיג אז מיר וועלען דורך אונזער אריינמישען זיך קענען אביסיל איינשטילען די ווילדע בעוועגונג אדער וועניגסטענס ביי די יעניגע קענען ערוועקען דעם גייסט פון מענשליכקייט וועלכע האבען דעם חוב זיי צו בעשיצען. איך בעט דעריבער, אזוי גוט צו זיין און מיר שרייבען אויב איהר זיינט מסכים צו דעם אויפרוף וועלכען איך לעג אייך דא פאר:

„די פראנצויזישע חברה צו פערטהיידיגען מענשען-און בירגעררעכטע און אלע איהרע אבטהיילונגען וועלכע זענען אנגעפרעגט געווארען פון דעם צענטראלנע קאמיטעט, ווענדען זיך צו זייערע לאטיינישע ברידער אין רומעניען מיט דער העכסטער פארדערונג ארויסצוטרעטען געגען דעם אנטיסעמיטיזם וועלכער צושטערט און שענדעט זייער פאטערלאנד. די מענשהייט בעשטעהט נור פון מענשען וועלכע זענען גלייך פאר די לאנדעסגעזעצע אומעטום וואו עס זענען, אזוי ווי אין רומעניען, אריינגעדרונגען די יסודות פון דער פראנצויזישער רעוואלוציאן".

*

טערקיי. — דער סולטאן האט בעשטעטיגט א נייע יודישע חברה אין קאנסטאנטינאפאל, וואס איהר ציעל איז צו פערברייטען די טערקישע שפראך צווישען יודען און איינצופיהרען אין די יודישע שולען אנשטאט די שפאנישע שפראך — די טערקישע.

= דעם „דזואיש קראניקל" איז מען מודיע וועגען דעם מצב פון די רומענישע עמיגראנטען, וועלכע האבען געגרינדעט די קאלאניע ביליק-אגיר אין קליינאזיען: די ערד איז זעהר א טרוקענע, אונפרוכטבארע און דער קלימאט איז א שעדליכער. אין טערקיי ווערט אלעס געמאכט מעהר געשווינד אונבערעכענט און מען האט זיי געגעבען שלעכטע ערד, אויף וועלכע זיי קענען נישט בלייבען.

דאגעגען איז זעהר גוט די ערד אין דער קאלאניע קעפקען, וועלכע איז נישט לאנג געגרינדעט געווארען פון יודישע עמיגראנטען פון בולגאריען. די קאלאניע ליגט ביים ברעג פון שווארצען ים, 8 שעה רייזע פון קאנסטאנטינאפאל. די קאלאניסטען האבען זיך אליין איינגעריכטעט, נאר אצונד דארפען זיי שטיצע.

*

אפריקא. *** וועגען די יודען אין יאהאניסבורג (טראנסוואל) שרייבט דער דארטיגער רב ה' ד"ר וואסערצוג אין „דזואיש כראניקל": פון דער פירטעל מיליאן מענשען וועלכע האבען פאר דער מלחמה געוואהנט אין יאהאניסבורג זענען קוים געבליבען אין שטאדט 45,000, דארונטער 1,500 יודען. אזוי באלד די מלחמה האט זיך נור אנגעהויבען, האט זיך די „חברה קדישא" פערוואנדעלט אין א חברה פון „רויטען-מגן-דוד", א יודישע אמבולאנץ וועלכע האט זיך פערנומען מיט רעטען די פערוואונדעטע און איז דערפאר זעהר געלויבט געווארען פון פרעזידענטען קריגער און שפעטער פון לארד ראבערטס. די וואס האבען נישט געטויגט צו קראנקען-פלעגע האבען זיך איינגעשריבען אלס פאליציסטען. פיעל יודען, בעזאנדערס פון האלאנד און דייטשלאנד זענען אריינגעטרעטען אין די ארמעע און ביי די וויכטיגסטע מלחמות זענען פיעל יודען פערוואונדעט געווארען. צוויי יודען זענען איצט צוזאמען מיט קראניע אין גלות אויף דער אינזעל סט. העלענא. די יודישע געמיינדע האט וועהרענד דער צייט פון מלחמה געפיהרט איהר אלטע ארדענונג; זייט דער צייט זענען געווען 5 חתונות און עטליכע קאנצערטען צו וואהלטהעטיגען צוועק. דער ראבינער האט דאס גאנצע יאהר נישט אויפגעהערט לערנען מיט די קינדער רעליגיאן און ווען די שוהל איז פון די ענגלענדער גענומען געווארען פאר א שפיטאל האט ער זיי געלערנט ביי זיך אין הויז. אין די לעצטע ימים-טובים האבען די יודישע סאלדאטען געהאט פריי און זענען אלע געגאנגען אין שוהל דאווענען.

אין א שטילען טאג.

וועהסט דעם גראהען הימעל
אין א טאג א שטילען,
ווי די חמארע רוקט זיך
פויל, אהן מוטה, אהן ווילען.

קוים עס בלאזט דאס ווינטיל,
קוים עס טריפט דער רעגען,
ווי זיי וואלטען פוילען
שטארקער זיך בעוועגען...

אח, פערקילט און מאכטלאז
ווערט דאס גאנצע לעבען;
וואלט א דונער איינמאל
חאטש א קלאפ געגעבען!...

אברהם רייזען.

קאליקעס

פון מ. ספעקטאר.

(פארטזעטצונג)

הירשעל האט גערעדט מיט הארץ, אין זיין ווייס געזיכט האט זיך די פארב געוויזען, זיינע שווארצע אויגען האבען אנגעהויבען צו גלאנצען, סאלטשע האט זיך מיט פערגעניגען פערקוקט אויף הירשלען, וועלכער האט איצט אזוי שען אויסגעזעהן און שען גערעדט. סאלטשע האט דאס ערשטע מאל בעמערקט ווי זי האט א שענעם חתן, אין איהר הארצען האט זיך עפיס ווי א ריס געטהון. זי האט גענומען זיין שווארצען קוטשעראווען קאפ אין איהרע הענד און געשפילט זיך מיט זיינע געגרייזעלטע האר.

— איך וועל זיין אזוי ווי דו ווילסט, הירשעל, עס איז מיר קיין מאל ניט געווען אזוי גוט ווי איצטער, איך בין קיין מאל ניט געווען אזוי גליקליך ווי איצטער, איך האב קיין מאל און פון קיינעם ניט געהערט אזוינע ווערטער ווי פון דיר.

— איהר זענט, קינדער, דא? — איז פלוצים אריין צו זיי אין צימער סאלטשעס פאטער — און איך זוך אייך, נאך איהם זענען אויך אנגעקומען הירשעלס עלטערן.

-- איך האב אייך, קינדער, צו דערצעהלען פרעהליכע נייעס, האט ווייסענזילבער מיט א שיינענדיג געזיכט געווענדעט צום יונגען פאר פאלק — איהר זענט חתן כלה געווארען אין א מזלדיגער שעה, שטעלט אייך פאר אז איך האב היינט פערקויפט א פלאץ, אויף וועלכען מען האט מיר פערדיענסט אנידערגעלעגט אויף דער האנד אייער א האלבען נדן, איך רעכען אז דאס איז אייער מזל און דערפאר האב איך אייך געקויפט א מתנה — אט די נארישקייטען, און רעדענדיג אזוי האט ער זיך מיט זיי צוקושט און דערלאנגט צוויי שענע לעדערנע פודעליך מיט נאלדענע געפרעסטע פיגורען, אין די פודעליך האבען זיך געפונען א בראש פול בעזעצט מיט בריליאנטען פאר סאלטשען און זאפאנקעס אויך בעזעצט מיט ברילאנטען פאר הירשלען.

אלע האבען חתן כלה געוואונשעוועט מיט די נייע אונערווארטעטע מתנות און האבען הער ווייסענזילבער געוואונשעוועט, אז ער זאל אין זיינע איברינע פלעטצער נאך מעהר געלד פערדיענען.—

IX.

די שבת-צונאכטסען.

דער ווינטער מיט זיינע גרויסע פרעסט, שנייען און שלעכטען וועטער האט זיך שוין לאנג אנגעהויבען אין פעטערסבורג. נאך דעם פרייען לעבען אויף די זומערוואהנונגען איז איצט יעדער געוועזען פערנומען מיט זיין ארבייט דעם גאנצען טאג און די אבענדען האט מען פערבראכט מיט די גרויסשטעדטישע פערגעניגען, אלע טעהאטערען און קלובען האבען געארבעט אויף אלע כלים, שטענדיג פול און פאק מיט מענשען. עס האבען זיך אויך אנגעהויבען די „אבענדען",

וואָס יעדער נאָך זיין שטאַנד האָט געמאַכט ביי זיך צו הויז פאַר גוטע פריינד און בעקאַנטע. ביי לעוו אסיפאוויטש סאלאמאנאוו האָבען זיך אויך אָנגעהויבען זיינע ווינטערדיגע „שבת־צונאַכטסען‟, וואו מען פלעגט זיך צוזאַמענקומען און פערברענגען איין מאָל אין דער וואָך. נור לעוו אסיפאוויטשען איז געוועזען אומעטיג ווי אויף זיין זומערוואָהנונג, ווי פאַר אַ יאָהרען ווינטער, ווי שטענדיג. דאָס איינציגע נייע פערגעניגען האָט ער נור איצט געהאַט, ווען אידא פלעגט קומען אויף די אבענדען. ער פלעגט אויפלעבען, ווען ער פלעגט מיט איהר רעדען, אָבער זי פלעגט ניט יעדען שבת־צונאַכטס קומען. דאַן פלעגט לעוו אסיפאוויטש ניט וויסען וואו אַהין צו טהון זיך דעם גאַנצען אבענד, זיינע געסט פלעגען רעשען, רעדען, דערצעהלען, לאַכען, זיך ווערטלען און פרעהליך פערברייגגען, נור ער אַליין פלעגט זיך אַרומדרעהען ווי איינער, וואָס געפינט זיך צווישען פרעמדע מענשען, און ווי באַלד נור אידא פלעגט זיך ווייזען אויף דעם אבענד פלעגט ער זיך איבער בייטען, האָבען פון וואָס צו רעדען און ניט בעמערקען ווי די צייט געהט גיך אוועק.

היינטיגען שבת־צונאַכטס איז אידא אויך געוועזען.

— פאַר וואָס קומט איהר צו אונז אַזוי זעלטען, האָט ער אידען געפרעגט, שוין זשע זענט איהר אַזוי פערנומען אָדער עס איז אייך אפשר ניט אנגענעהם צו פערברייגגען ביי אונז אין הויז? איהר דאַרפט, דאַכט זיך, פיהלען און וויסען אַז איהר זענט ביי מיר ווי איין אייגען קינד, ווען איך זעה אייך, זעה איך מיינע יונגע יאָהרען, די בעסטע גליקליכע יאָהרען פון מיין גאַנץ לעבען, פאַרוואָס זשע קומט איהר אַזוי זעלטען?

— פאַר וואָס פרעגט איהר? גאַנץ פראָסט, איך בין פערנומען, איך האָב קיין צייט ניט, איך בין אין דער היים אין לאוורעווע אויך ניט געוואהנט צו זיין אויף אבענדען, מיר איז אודאי אנגענעהם צו זיין ביי אייך אין הויז, אָבער איך קען זיך אַזוינע פערגעניגען אָפּט ניט ערלויבען, איך בין ניט געקומען קיין פעטערבורג צו זיין אויף בעלער און געהן אין טהעאַטערן — אַמאָל יאָ, אָבער ניט אַזוי אָפט ווי איהר פערלאַנגט.

— פאַר וואָס ניט אָפּט, איהר זענט אַ פריילין אין די בעסטע יאָהרען, פאַר וואָס זאָלט איהר ניט אָפּט גוט פערברייגגען די צייט? אַנדערע אויף אייער אָרט זוכען נור ווי די צייט גוט צו פערברייגגען.

— אַנדערע, אָבער ניט איך... איהר ווייסט אַז איך בין ניט געקומען אין דער גרויסער שטאָדט צו טאַנצען און הוליען, אין דעם אַלעמען געפין איך גאָר ניט אַזוי פיעל פערגעניגען ווי איהר מיינט. מיינע בעסטע יאָהרען, ווי איהר רופט זיי אָן, וויל איך טאַקע פערברייגגען בעסער און נוצליכער, און איך פערשטעה גלאַט ניט, וואָס איז מיט אייך דאָ אין דער גרויסער שטאָדט אַזוי די שמחה, וואָס יעדער אָבענד איז ביי אייך ווי אויף אַ חתונה, איז ניט טהעאַטער, איז צו הויז אָדער ביי יענעם צו גאַסט, יעדען טאג נור מען זוכט און מען קלעהרט, ווי אַזוי די צייט גוט פערברענגען, און וואָס הער איך יעדעס מאָל, ווען איך בין אויף אייערע אבענדען? די דערצעהלען וואָס פאַר אַ גליק זיי האָט געטראָפען, זיי האָבען בעקומען גוטע בילעטען און טהעאַטער, די האָבען אַ אויסגעצייכענטען מיטאָג געגעסען, די האָבען גלאַט אַזוי גוט און פרעהליך פערבראַכט, די האָבען געשפּיעלט אין קאָרטען, די האָבען דעם גאַנצען אָבענד געטאַנצט, דאָס הער איך איבערהויפּט פון מענער, פון ווייבער הער איך רעדען וועגען מאָדעס, און פון פריילין און יונגע לייט הער איך וועגען ליעבעס, דער יונגער מאַן איז שען, די פריילין איז אַ גרויסע שענהייט אָדער אַ גרויסע מאַ[ו]סקייט, די איז פול מיט גראַציע און קען זיך קליידען און אויף דער היינגט דאָס קלייד. איך פרעג אייך וואָס פאַר אַ אינטערעס האָט פאַר מיר הערען דאָס אַלעס, גלויבט מיר אַז מיך נודעט אַזאַ געזעלשאַפט, אין די אַלע פערגניגען און די אַלע גוט פערברענגישען פיהל איך קיין טעם.

— ניין, אידא, איהר האָט ניט רעכט, איהר משפט צופיעל די מענשען! אַזוי איז די וועלט, אַזוי איז דאָס לעבען און איהר וועט קיינעם ניט איבערמאַכען. וואָס זאָל מען טהון אַז מען האָט צייט און מען האָט געלד, משוגע קען מען דאָך ווערען, ווען מען זאָל ניט זוכען ווי פערברייגגען גוט די צייט, ווי יעדער האָט ליעב.

— איך וויל גאָר ניט איבערמאַכען און קען ניט איבערמאַכען, איך וויל נור לעבען ווי איך וויל און קיינער קען מיר ניט נייטען איך זאָל לעבען ווי זיי. איהר זאָגט: וואָס זאָלען זיי טהון מיט זייער לעדיגע צייט, ווען זיי האָבען געלד און דאַרפען ניט זאָרגען פאַר לעבענסמיטעל? זאָלען זיי זאָרגען פאַר די, וועלכע האָבען דאָס ניט. עס וואָלט זיי דאַן ניט געסטאַיעט קיין צייט, עס וואָלט זיי ניט געוועזען לאַנגווייליג.

— אידא! איהר רעדט ווי אַ קינד, איהר וועט עלטער ווערען, וועט איהר קליגער ווערען, איהר וועט אַנדערש פערשטעהן די וועלט און וועט לעבען גלייך מיט אַלע און זוכען די זעלבע פערגעניגען ווי זיי, איהר וועט בעקומען ליעב דאָס לעבען און וועט "לויפען נאָך יעדען ברעקעלע פערגעניגען, וואָס מען קען נור בעקומען אין לעבען. מען קען ניט אייביג זאָרגען פאַר יענעם. אַז איך בין געוועזען אין אייערע יאָהרען, האָב איך אויך גערעדט און געמיינט אַזוי ווי איהר, אַזוינע שענע געדאַנקען פאסען פאַר אייערע יאָהרען, פאַר יעדען יונגען מענשען, איך בין אויך אַזוי געוועזען.

— איך בין אויך אַזוי געוועזען, איך הער דאָס שוין פון אייך ניט דאָס ערשטע מאָל, נאָר איך וועל זיך קיין מאָל ניט בייטען, איך וועל שטענדיג זיין אַזוי ווי איך בין איצטער און הלואי וואָלט איהר און אַלע אַנדערע אייערע חברים זיך ניט איבערגעביטען, איך פרעג אייך, צוליעב וואָס האָט איהר זיך מיט אייערע חברים אין דער יוגענד געקריעגט מיט די עלטערן, נעגט זיך מיט אייערע ווייבער. וואָס טאַטע מאַמע האָבען געגעבען, געלערענט מיט טויט שרעקעניש די השכלה־ספרים, געראַנגעלט זיך מיט דער פינסטערניש, מיט דעם פאַנאַטיזם און אַנטלאָפען אין דער ליכטיגער וועלט אַריין, צו ליעב וואָס האָט איהר עס געטהון? שוין זשע נור דערפאַר, אַז אייך אַליין זאָל זיין גוט און דערנאָך ניט וויסען וואָס צו טהון מיט דער לעדיגער צייט פון גוטסקייט? אויב איהר האָט עס נור געטהון אַז אייך אַליין זאָל זיין גוט, האָט ניט געלוינט די גאַנצע געשיכטע, אייערע אַלע מלחמות וואָס איהר פלעגט פיהרען מיט אייערע עלטערן, מיט דער משפחה און מיט דער גאַנצער שטאָדט, באַלד ווען קיינער פון אייערע אומגליקליכע פינסטערע ברידער האָט פון אייך קיין נוטצען ניט, האָט איהר געקענט אויך בלייבען אין דער „פינסטערניש‟. די „ליכטיגקייט‟, צו וועלכער איהר האָט געצויגען, האָט קיינעם קיין נוטצען געבראַכט. איהר האָט מיר איין מאָל געזאָגט, אַז איהר פיהלט זיך אומגליקליך דערפאַר, ווייל אייער פרוי און קינדער זענען ניט אַזוי ווי איהר האָט געוואָלט, זיי זענען אייך פרעמד, איהר האָט גערעכענט, איין אַנדער פרוי, אַנדערע קינדער האָבען, נור איהר אַליין, פרעג איך, זענט דען בעסער פון זיי? וואָס האָבען אייערע ברידער, וועלכע איהר האָט איבערגעלאָזט אין דער פינסטערניש, געהאַט פון אייער ליכטיגקייט צו וועלכער איהר זענט געלאָפען? אייך איז געראַטען אין לעבען, אייער בילדונג, אייערע פעהיגקייטען האָבען אייך געבראַכט רייכטום, איהר האָט פאַבריקען, אַ סך געשעפטען, עס ארבייטען ביי אייך טויזענדער מענשען, עפּיס אַ סך יודען אַרבייטען אין אייערע פאַבריקען און אייערע געשעפטען? ווען איהר און נאָך אַזוינע געוועזענע משכילים זאָלען אַזוי טראַכטען וועגען זייער פאָלק ווי אין דער יוגענד, וואָלט זיך גאָר אונז אַזוי שלעכט ניט געלעבט, ניט אַזוי אומגליקליך געוועזען און איהר זעלבסט וואָלט כלל דערפון ניט אָרימער געוואָרען, נאָר... איהר האָט אַלע אין אונז פערגעסען און אנטלויפט פון אונז, איהר מיידעט אונז אויס, איהר דערמאַנט זיך נאָך אַמאָל אן אונז, ווייל אייך איז ליעב זיך דערמאַנען אן אייערע יונגע יאָהרען, ווען איהר זענט געוועזען געזונד און שטאַרק, ווען איהר האָט געגעסען מיט אַפּעטיט, געשלאָפען געשמאַק. פון אייערע קינדער וועלכע איהר האָט אַזוי ערצויגען, איז שוין גאָר קיין רעדע ניט, זיי וועלען זיך שוין אָן זייער אָרים פאָלק קיין מאָל ניט דערמאַנען, ווייל זיי האָבען זיך ניט אָן

וואָס צו דערמאָנען. די שטאַרקערע און פֿעהיגערע מענשען געהן אַוועק פֿון אונז און די שוואַכערע בלייבען; ניין, מיר יונגוואַרג, וואָס ציהען זיך איצט צו דער „ליכטיגקייט", וועלען זיך ניט בייטען. מיר וועלען זיך קיין מאָל ניט בייטען, מיר וועלען לעבען פֿאַר אונזער פֿאָלק, מיר וועלען אונזערע שוואַכע קיין מאָל ניט פֿערגעסען. מיר וועלען בעסער זיין פֿון אייך, פֿון אייערע אַמאָליגע משכילים. מיר זוכען אין לעבען אַנדערע ציעלען ווי פֿערגעניגען.

(פֿאָרטזעטצונג קומט).

„אַ שטאַלט! אַ שטאַלט!" *)

און די אַלטע באָבע פֿיגע־שרה האָט אויך אַ געשמאַק צו שענקייט. זי איז שוין גאָר אַ זְקֵנָה אַ יודענע, און דאָס פּעקיל יאָהרען, אָבגעלעבטע גאָר ניט אין הַרְחָבָה, האָט איהר דעם אַקען געבויגען, ווי אַ שווערע מַשָׂא... דאָס מאַכט איהר געהויקערט און צונויפֿגע־צויגען. דער פּנים איז געל און גנקנייטשט, ווי איין אָבגעוויקעלטע גאָר איין אַלטע מזוזה... קיין סימן פֿון איהר אַמאָליגער שענקייט. נור די אויגען... קאַרע גוטע און לוסטיגע אויגען, פֿול לעבען נאָך, זיי האָבען געשיינט, — אין זיי האָט נאָך אַ נשמה פֿריש געצאַפּעלט זיך...

און די אַלטיטשקע צירט זיך און פּוטצט זיך...

איהר „פּוטיך", ווי די יונגע „אַראַנטאַוקעס" רופֿען עס אָן מיט איין אויסלאך פֿון דער באָבען — איהר „וואָך" איז פֿון פּשוט'ע ציצענס, גאָר איינפֿאַך גענעהט, נאָר די אַלטיטשקע טהוט אין דעם אויף אַריין איהר געשמאַק: עס איז קאַנטיג, אַז דאָס איז ניט נור „אַרויפֿגעצויגען „עפּיס" אויפֿ'ן לייב"— דאָס איז „אויסגעפּוצט זיך!"..

היינט איהר שבתדיגער „פּוטיך"! אויף דעם האָט זי ניט ווענינ געהאָרעוועט, אָבער עררייכט דאָך איהרס!

ס'איז טאַקע אַ הרחבה! — אַ וואָלענעסקלייד פֿון איין אַלטער פּריצעלקע — די וואָל איז איין „אַלט פֿראַנקישע", האָט געוויס אַמאָל געקאָסט שענע עטליכע גילדען דער אַ־שין,— היינט די מאָדע — אונטען אַ צוויקריזיגע — די אַלטע איז פֿון דעם גאָר פֿאַרצויבערט געוואָרען, דערזעהענדיג עס ביי לֵאָה דער טענדלערין אויפֿ'ן האַנד... און דער פֿאַרטוך איז דאָך גאָר אַ נייער, טאַקע גאָר אַ נייער און אַ וואָלענער, אַ ברוינער— אַזאַ פּראַכטישע פֿאַרב, ס'שפּיגעלט זיך — עס איז גאָר ניט אָנצוקוקען זיך אויף איהם... און דאָס זיידען־פֿאַ־טשיילעכיל מיט די ברעגען און „קוויטען"...

די אַלטיטשקע האָט אמת'ן ענג־שבת פֿון דעם אַלעם.

און זי „קלויבט זיך צו" בעהוטזאַם, מיט גרוים ישוב־הדעת, זי אַרבייט שווער מיט איהר אַלטען קאָפּ, זי בעמיהט זיך מיט אַלע איברים; זי קוקט אין שפּיגעל אַריין, זי קוקט זיך גאָר שטאַרק צו, עס זאָל צופּאַסען. און די אַלטע קאַרע אויגען דריקען אַרויס ביי דעם איהר טיפֿען פֿערגעהם, איהר גרויס בעשעפֿטיגונג,— זיי דריקען אַרויס זאָרג אפילו...

זאָרג פֿון איין אַרטיסט ביי זיין אַרטיסטיש שטיקיל אַרבייט...

די אַלטע וואָלט זיך נור געפּוצט, נור געקוקט אויף דעם, נאָר זי איז ניט אין איהר רשות... זי האָט אויף זיך בעלי־בתים. דאָס זענען אַ יונגע פּאָר פֿאָלק, ביי וואָסערע זי „וויענט צו" זייער ערשטעס קינד. זיי זענען קרעמער און דאָס קינד איז אין גאַנצען געוואָרפֿען אויף דער אַלטער. נור שבת'דיגען טאָג, ווען די יונגע מוטער געפֿינט זיך אין דער הַיים, האָט די אַלטע געלעגענהייט צו טהון איהרס.

נאָך פֿון פֿריה הויבט זי אָן „צו קלויבען זיך"— זי קלעהרט אין שוהל געהן, זי טרינקט נור אויס איין גלעזיל ציקאָריע — די ליט־ווישע שבת'דיגע קאַפֿע — און נעמט „צופּוצקען זיך".. די יונגע בעל־הבית'טע קוקט עס צו, און „שטאַרבט אָב אין זיך" פֿון דער „פּאַטיעכע" מיט דער אַלטער... זי קען עס שוין ניט אויסהאַלטען אין זיך, זי מוז עס אַרויסגעבען. איהר יונגער מאַן איז שוין אין שוהל אַוועק, זי לויפֿט מיט אימפּעט אין צווייטען צימער, צו די בעלי־הבתים פֿון הויז, זי שלעפּט פֿון דאָרט די ווירטהין אַהער, זי צופּט

און רייסט, מען זאָל איהר „טהון די טובה, געהן זעהן, ווי די אַלטע קלויבט זיך דאָס צו... ס'איז, חלעבען, אַ מצוה"...

— וואָס זאָל איך אייך זאָגען, שרה'נקע — מאַכט די יונגע שְׁכֵנָה צו דער ווירטהין — עס איז דאָך אַ יצר־הרע ביי אַ מענשען... ביי איין אַלטער יודענע — דאָס זעה איך ערשט...

און ביידע פֿרויען געהען אין צימער, וואו זיי טרעפֿען די אַלטע שוין ביי'ן ענדיגען איהר „פּוטיך", זיי קוקען צו, ווי זי ציהט שוין אָב אויף זיך דעם אונטערשטען ברעג פֿון פֿאַרטוך און ביי די זייטען, זי פּאַשט צו אויפֿ'ן מיטען, ס'זאָל ניט זיין אויפֿגעבלאָזען, זי גלעט עס אָב מיט אַהֲבָה... באַלד טהוט זי נאָך אַ ציה אַ ברעג פֿאַטשיילעכיל, זי גלעט אַרום די זייטען, וואָס פֿאַלען צו אויף די באַקען. דער אַלטי־טשקערס פּנים ווערט ליכטיגער, פֿרייער, אין די קאַרע אויגען איז אַ לוסטיגער, אַ צופֿרידענער שמייכעל, און אַ שמייכעל אויך צושפּילט זיך אויף איהרע ליפּען, די צונעפֿאַלענע ליפּען,— ווייל אונטער זיי די ציינער, זענען שוין לאַנג, אויסגעפֿוילט, פֿערשוואונדען...

— זי לעבט נאָך, די אַלטע... שטויסט מיט'ן האַנד לאה'קע די ווירטהין. די אַלטע האָט זיך אומגעקעהרט, האָט די פֿרויען בעמערקט און איז נאָך צופֿרידענער געבליבען:

— אַ שענע באָבע, אַה אַ שענע!—קוויט זי אַרויס מיט'ן מויל אָהן ציינער, און ווינקט צו, אָבער גאָר רייצענד, לעבעדיג, יונג.

— אָך, באַבינקע — זאָלט איהר געזונד זיין! — אַז ביי אייך איז אַזאַ יצר־הרע טאָ וואָס זאָלען שוין טהון היינטיגע, די יונגע!... טענה'ט די יונגע בעל־הבית'טע מיט חן און מיט מיין.

— לאַהצקע, הערסטו, לאַהצקע — זאָגט די אַלטע: דו ביסט אַ יונגע, בין איך אויך... ביי דיר איז פֿאַראַן אַ קליין מאַטקעלע — זאָל זיין מיט יאָהרען! זי ווייזט מיט'ן האַנד אויפֿ'ן וויעג, וואו עס ליעגט דאָס בכור'ל — ביסט אַ יונגס... ביי מיר איז אייך פֿאַראַן אַנ'עופּעלע נאָך, מיין ברעלע, זאָל געזונד זיין!.. ביי מיין שמואל'ן...

— חכמה'ט זי זיך גאָר... צוקרימט זיך לאַהקע: שמואל איז איהר אייניקעל, און ברעלע — איין אוהר־אייניקעל... אַ חכמה...

— יונ־גע! אַליך יונגע מאַנען, און אַלטע־ניט... ע—ע!.. בייזערט זיך די אַלטע מיט אַ שמייכעל.

— אַ שע־נע, כ'וויל אויך זיין אַ שענע.. געפֿעהלען זיין... כ'האָב ניט מיט וואָס? — און אָט? — זי נעמט אָן אין די הענד ביידע ברעגען פֿון איהר פֿאַרטוך:

— שענער פֿון אייערע „שמאַכטעלייען"... וואָס?... זעה...

און זי הויבט איהר פֿאַרטוך, לעגט אונטער די האַנד אין רעכ־טען מיטען, און ווייזט, ווי עס קאַליערט זיך די פֿאַרב אויף די ציינ.

— אַ־אַ! — זאָגט זי אַרויס מיט נצחון.

— אַ מתנה! אַ מתנה! — לעגט זי צו: צו ברעלעס ברית אַ מתנה דער באָבען. אַליין מיין שמואל האָט אָנגענומען די וואָל, גוטע, האָט מיר אַ שענעם פֿאַרטוך געמאַכט. אַ שע־נער — אַח! מיין שמואל — אַ־לייט! —

און, רעדענדיג פֿון דעם שענעם פֿאַרטוך און איהר „לייטישען שמואל, הויבט זי אויף. פֿיעל מאָגליך, איהר אַלטען געבויגענעם קאָפּ,— זי בעריהמט זיך מיט דעם, זי נעמט זיך שטאָלץ.

— אַ לייט! אַ לייט! — מיין שמואל — איז אַ לייט! אַ שטאַלט! אַ שטאַ־לט!

—ר'האָט אַ שען ווייבעלע, אַ שע־ענס...

איהרע אויגען פֿערקייקלען זיך צום סטעליע, איהר קאָפּ איז געוואָרפֿען אַ הינטער — זי פֿערגעהט זיך אַזש אין דער מוזיק פֿון שענקייט...

— שטעהט שוין איצט און הערט — מאַכט לאַהקע צו דער ווירטהין: זי וועט שוין אייך אַלעס אויסזאָגען... וואָס איהר אויפֿ'ן האַרצען איז... שמייכעלט זי.

— אָט אַזאַ, אָט אַזאַ איז זי... ווייזט די אַלטע דעם וואוקס פֿון שמואל'ס פֿרוי: — פֿון דער ערד, ווי איין ענטעלע... אַ פּיצעל..

*) אַ געשטאַלט — אַ פּערשוין.

א שוואַרצינקע — אַ היות!... און אויגען — אַ רענדיל אַ קוק — אַ רענדיל!...

— האָ־אר, האָ־אר... זי וואַרפֿט מיט די הענד פֿון פֿאָרענט אויף די אַקסעלן — דאָס ווייזט זי געווים, ווי עס פֿאַלען די האָר.

— לענגער פֿון איהר... ווי אַ וויקעלע – האָטש וויקעל זי איין אין די האָר... שענע, שוואַרצע, געדיכטע! —

ביי די ווערטער שפּרינגט זי צו, די ווערטער, דאַכט זיך, טאַנצען אַרויס פֿון איהר מויל.

— מיין שמואל — אַ שטאַ־אַלט! זי — אַ קאַרשעל — איין אָנגעגאָסענע... ביידע — אַ גאָטס־בענטשונג!..

די אַלטע קרעכטשעט אַזש פאר געשמאַק.

— שען, ליכטיג, ציכטיג — אין שטוב... אַ בריקעלע — קוקלעס וואַרפען זיך... אַ פֿענסטעריל — ווי ברוסטען... מישט, שטויב — פֿע־ע! ניטאָ־אָ!.. אַ גרויסער לאמפּ — ס׳בליצט!.. בלומען, קוויטען! אַלע צאַצקעס פֿאַראַן... אלע... אַ לייט מיין שמואל — כ׳האָב ליעב אַזוי!.. זי — איז אַ בריה, אַ צוכט... אַזוי דאַרף זיין...

און דער פנים איז בעלויכטען און בעלעבט פֿון שטאָלץ — ניט פֿון קאַלטער גאוה, נאָר פֿון התפעלות פֿון אַרטיסטישען געשמאַק. די אויגען זענען פֿערטרוימט, זיי קוקען ערגיץ ווייט..

— וואוהין קלעהרט זי דאָס געהן, אין שוהל? פֿרעגט די ווירטהין ביי לאה׳קען.

— יאָ, יא — לאַכט לאהקע — זי קלעהרט, אָבער וואו געהט זי?..

-- באבינקע, איהר ווערט דאָך שוין פֿערשפעטיגען אין שוהל.. ווי אַלע מאָל... וועקט לאה׳קע אויף די באבען פֿון איהר זיסען טרוים מיט אידר הויכער פּייפּענדער שטימע.

די אַלטע מעכאניש גאָר, געהט צום טהיר, — דער פנים איז פֿערוואָלקענט, פֿערצער׳ט. אַ טראַט, צוויי, זי קעהרט זיך צוריק..

פֿון טיש נעמט זי אַ שטיק ווייסע ויידענס, דערלאַנגט עס איהר ונגער בעל־הבית׳טע.

- לאה׳קע — בעט זי זיך -- נעם, בינד מיר אויס — אויפ׳ן האַלז...

— גאָר פערגעסען זיך, אַה, באבינקע — שרייט זי אויס מיט געמאכטער בעוואונדערונג.

— גאָר איין אונגליק וואלט זיין אָהן דעם... מאַכט זי צו דער ווירטהין, און נעמט זיך אויסבינדען דער אַלטער אויפ׳ן האַלז אַ„פויגעלע“...

די ווירטהין געהט אין איהר צימער — וואָס איז שוין דאָ צו זעהן? —

~ הערסט, לאה׳קע, — זאָגט די אַלטע — אַ טיש איז ביי מיין שמואל׳ן, אַ טיש,— אַנ׳אַלטער — שענע מעביל, געשניצטע... קליידער זייערע... איך האָב נחת, קוקענדיג... כ׳קום, ווייזט מען מיר אַלץ, אַלין... מען עפֿענט פֿונאַנדער אַלע אלמערס... איך קוק דאָס אַליץ איבער... שע־ען... כ׳האָב ליעב...

— שוין אויסגעבונדען -- זאָגט איהר אָן לאהקע מיט א מינע פֿון פֿוילקייט און אונצופֿרידענהייט. די אַלטע טאַפּט אַרום דעם באַנד, גלעט איהם אָב און ציהט אוים.

— גוט, גוט — שרייט איהר לאהקע: איצט געהט איהר שוין אין שוהל?

— מיין שמואל — זאָגט די אַלטע — מיין שמואל...

לאהקע איז מיט האסט און כעס אפילו אַרויסגעלאָפֿען פֿון צימער, און צו דער ווירטהין פֿון הויז.

— ווי געפֿעהלט עס אייך -- טהייערינקע — שטאַלט־שטאַלט.. שרייט גוואַלדען און דילט דעם קאָפּ — זי רעכענט, אַז זי איז טויב הערט שוין גאָר קיינער ניט.. זי וועט מיר נאָך מאטקעלען אויפֿוועקען. די אַלטע בלייבט שטעהן פֿערגלאמפּערט, זי קוקט גלייך און טומפּ, ווי זי קלעהרט גאָר ניט פֿון עפּים... נאָר די פֿולע קנייטשען פֿון איהר געלבליכען פנים זעהען אוים, ווי נאָך מעהרער, נאָך טיעפֿער און אומעטיגער. אַ פֿערדרוס ליגט אין זיי... וואָס איז מען זיך צולוייפֿען, פֿאַר וואָס הערט מען זי נישט אוים?...

— אָ־אָ־ך!.. קרעכטשעט אויס די אַלטע.

— „אַז מע דאַרף ביי „זיי“ זיין, ביי פֿרעמדע... די גרויס־האַלטערין. זי וויל גאָר נישט הערען מיך...“

זי וואָלט טאַקע בעסער זיין ביי איהר שמואל׳ן — ער בעט זי דאָך, „מיט כבוד“ וואָלט זי ביי איהם געוועזן... אַ גוטער איניקעל איז ער, און זי, די פֿרוי זיינע — ביידע בעטען איהר שטענדיג: „באבינקע פֿערבלייבט ביי אונז — ביי אונז איז שען, ליכטיג, ווי איהר האָט האָלט... אָט איז בערעלע — איהם האָט איהר דאָך ליעב, וואָס געהט איהר אַוועק פֿון אונז?“— אָבער זי וויל ביי זיי ניט פֿערבלייבען: יונגע מענשען — שווער פֿאַר זיי... אַליין פֿערדיענען די „הצטרכות“ און פֿון קיינעם נישט בעהילפֿיג זיין...

— בעסער ניט איין אָפּטער גאַסט צו זיין... נעמט מען זי „פֿיין“ צו... זי ברענגט נאָך בערעלין א קאנפֿעטיל, אַ מתנה און קושט איהם „גוט“ אָן... וואָס פֿאַר אַ וואהל קינד, אַ שענס דאָס איז! אַ פּור־לינקעס, אַ קייליכדיגעס פנימ׳ל, און „איהרע“ אויגען די גרויסע...

און אַ צופֿריעדענער שמייכעל בעווייזט זיך אויף דער אַלטערס צוגעפּאַלענע ליפּען, און די קאַרע אויגען ווערען העל און ליכטיג.

אָט וועט זי היינט געהן צו שמואל׳ן — וועט זעהן, ווי ס׳איז אויסגעפּוצט ביי איהם אין זיין וואהנונג — „ניט ווי ביי דער אונ־צוכט — זי מאָג זיך טאַקע שעמען — ניט גרויס־האַלטען זיך אַזוי“..

— און וואָס אַרט איהר, אַז „די יחסנ׳טע לויפֿט פֿון איהר אַוועק — וועט זי מיט איהר קיין שדוכים ניט טהון... זי איז שוין איהר וועלטיל אָבגעקומען — און קומט צו קיינעם ניט אָן, אפילו אויף דער עלטער... האָרעוועט זי — מע דאַרף האָרעווען... „אַליין פֿערדיענען — אַי, אַי!.. און נאָך אַ פֿאַטשיילעכיל אַ זיידענע קויפֿען פֿאַר אייגענע געלד!.. א גוטע — פֿאַר זעכציג קאָפּיקעס...“ און די אַלטע נעמט אָן אַ ברעג פֿאַטשיילעכיל אין די פינגער, ריהרט עס אָן, רייבט עס, און בלייבט גאָר צופֿריעדען: „אַ זייד, אַ ריינע זיידענס, ווי זייד אין די פֿינגער... אַליין געקויפֿט — פֿערהאָרעוועט עס.. גע־שענקטס איז אָהן הנאה: ניט וואָס מען וויל, ניט ווען מען וויל... נור אייגענע! און פֿאַר זיך ווינקט זי מיט לוסטיגע אויגען און שאָקעלט צו מיט׳ן שטאלציג־געהויבענעם קאָפּ... זי ווערט אַלץ צופֿרידענער און, מונטערער, זי פֿערריכט דאָס אויסגעבונדען פויגעל אויפ׳ן האַלז, און ציהט זיך אַוועק צו דער ווירטהינס צימער מיט איין ענטשלאָסענהייט אין דער מחשבה, וואָס שטעלט איהר זייער צופֿריעדען.

— זי איז שוין דאָ... האָט לאהקע כּמעט אויסגעשריען. דער־זעהענדיג זי אויפ׳ן שוועל; — זי האָט נאָך ניט אין גאַנצען גע־ענדיגט — האָט זי צוגעלעגט שטילער.

— האָטש מאָרגען, מאָרגען קען איך פֿון דאַנען אַוועק, צו מיין שמואל׳ן — ער בעט מיך צו זיך... ער איז אַ־לייט!..

— נייטהיג דאַרף ער זי... זאָגט לאהקע אין דער שטיל — דאָס שרעקט זי מיך...

— כ׳וויל נישט... כ׳דאַרף עס נישט... פּ׳וויל זיך לעגען אין אייגענע תּכריכים...

— שוין אָנגעגרייט אויך... פֿאַר מיינע געלד... ס׳ליגט שוין אין קעסטיל אויפֿגענעהטע, ביי מיר אין קעסטיל...

און מיט די אויגען ווענדעט זי זיך צום טהיר פֿון צימער, — אַקעגען דאָך אין צווייטען צימער שטעהט איהר קעסטיל...

— כ׳וועל אייך אַמאָל ווייזען זיי — גוטע! — נאָך אַ קאָפּיקע איין אַרשין זאָל קאָסטען — גוטע, גוטע זאָל זיין — שען... שענער פֿאַר לייטען, אַז מען טהוט אָן די „אויביגע קליידער“ פֿון גוטע לייוונט... שענער... פֿערלאָזען זיך אויף „זיי“— גראָבע לייוונט וועט מען מיר געבען — פֿע־ע!... מע פֿערשפּאַרט אַלץ אָן דעם צווייטען. כ׳האָרעווע — האָב איך מיינס!...

-- כ׳האָב פֿיינד אויף קהל פֿערלאָזען זיך... ע־ע!... גראָבע לייוונט, אַ וואָגען גיט מען, אָהן געלד, נישט קיין מטה... אַ וואָגען

אין וואַסערן מע פיהרט לייס... מ־אי־אוס... מע־ט־בעטען ביי'ם אייניקעל -- ער איז אַ לייט, אַ לייט --ער'ט געבען... יא, יא... נור דריי רובל... גענוג פאַר איין אַלטער באבען... מע וועט זיך דינגען... איין אַלטע באַבע -- נישטקשה אָהן „פּאַראַד"... פּע־ע !.. די באַבע האָט ליעב, ס'שען זאָל זיין -- האָטש איין אַלטע !.. אַליין אָנגע־גרייט פּינף רובל -- פּי־אי־נעף רובל -- אויף מטה און כלים -- נאַט אייך !... פאַראַן אייגענע... צום ודוי גיב איך עס אָב דעם רב... מע זאָל מיר טהון מיין „רעכט" פּיין, שע־ן...

און די אַלטע צושמייכעלט זיך אַזוי לוסטיג, אַזש די פּרויען שמייכלען אויך מיט.

— איין אָבגעקלעהרטע. איין בּר־דַעַת... שפּאַטעט לאהקע: האָט זיך מיט אַלץ בעצייטענס פערזאָרגט... און שען, אַלץ שען, תכריכים אויך...

— באַבינקע, האַפּט זיך לאַהקע אַרויס מיט אַ פראַגע: און בלומען האָט איהר שוין אויך אָנגעגרייט, אָנשטעקען אין דער מִטָּה... שע־ען וואָלט זיין...

— מען טאָר נישט, מען טאָר דאָס גיט ביי יודען... ענטפערט די אַלטע ערענסט.

— גוט נאָך, וואָס זי האַלט פון מען טאָר ניט... שמייכעלט לאַהקע.

— זי וויים ניט, אַז מען טאָר דאָס ניט ביי יודען, וואָס ? — זאָגט די ווירטהין אַרויס אַזוי מיושב'ד'ג און תּמ'עוואַטע.

— בלומען, בלומען גלאַטשעט די אַלטע די אויגען — און גאָר האַרציג ווערט איהר שטים — דאָ, אין שטוב, וואָלט גוט זיין אַ קווייטעלע — אַ־חיות !... אין מטה — ע־ע !... אויפ'ן קבר וועט שוין אויסשפּראָצען, אויפ'ן קבר... און די אַלטע האָט זיך מיט איהרע בליקען פערטיפט אין ערגיץ...

— אי אַ גרעזעלע, אי אַ ריטעלע, אי אַ בלומעלע — אַלץ וועט זיין... ס'וועט נאָך אַ בוימעלע אויך אויסוואַקסען — אויפ'ן קבר... קיינער וועט עס ניט צוטרעטען — איבער קברים געהט מען ניט... זומער — בלומעליך — גראַזעליך... אין אַ יאָהר, אין צוויי אַרום — ווען מען „לייטערט" זיך שוין אויס... ס'ווערט אַ כשרה נשמה, אַ כשרה — שענקט עס דער לעבעדיגער אַ בלומעלע אויפ'ן קבר...

די אַלטע האָט עס שטיל, גאָר שטיל און האַרציג געשעפּצעט, ווי אַ תפלה פון שלאָף... איהר פּנים — דער אַלטער, צוקנייטשטער פּנים — איז געוועזן שען בעלויכטען, גייסטליך — די פּרויען האָבען זיך אויף איהר פּערקוקט.

— אויפ'ן בית־עולם זומער — תשעה־באב, אַז מע קומט — שע־ען !.. די גרויסע בוימער, געדיכטע צווייגען, גרינע בלעטער, אומעטום גרין... צווישען די קברים — פּערוואַקסען — מע געהט דאָרט ניט אום... אַ פּרישע לופט, ס'שמעקט אַ חיות !.. ס'בלאָזט אַ ווינטעלע — ס'ווערט גערויש — אוּ־ אוּ... די נשמות טהון תפלה... אויפ'ן בית־עולם — דעם לעבעדיגענס „פּריי וועלטעלע" פאַר זיינע צדיקים...

(ענדע קומט).

ליפּמאַן לעווין.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdruckerei Josef Fischer Krakau.

Вышла изъ печати и появилась въ продажу новая книга:

М. М. Марголинъ

ОСНОВНЫЯ ТЕЧЕНІЯ ВЪ ИСТОРІИ ЕВРЕЙСКАГО НАРОДА

цѣна 50 коп. съ перес. 56 коп.

Книгопродавцамъ и сіонистическимъ кружкамъ значительная уступка!!

Выписивать можно **исключительно** у

Товарищества „Издательство Ахіасафъ“

ВАРШАВА.

האוצר

פתרון המלים שנמצאו במקרא ובמשנה וכו׳ ותרגומן
לשפות רוסיא ואשכנז

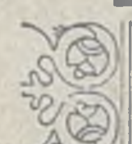
מאת ש. י. פין (המנוח).

עם הערות (בסוף כל הלק) על השמות הנונעים להכמת
הרפואה בכל ענפיה

מאת ד״ר ל. קאצענעלסאהן.

יצאה לאור

ונשלחה לכל ההותמים

חוברת ד׳ חוברת

הספר יוצא לאור במחברות א 2 באגען
מהיר כל מהברת 22 ק״פ ועם פארטא 24 ק׳.

אולם לחותמים הוזל המהיר ע״פ התנאים

א) בתשלום למפרע עבור כל הספר — 8 רו״כ.
ב) „ „ „ 20 היב׳ — 3 „
ג) „ „ „ 10 „ 1,80 „

ההותמים מקבלים ההוברות בכל שבוע הפשי מפארטא.

כתבת המו״ל: Издат. „Ахіасафъ“, Варшава.

Verlag „ACHIASAF“ Warschau.

נייעם !! נייעם !!

ברוכבענדער עלעקט־א־נאל־וואנישע היילען גרינדליך נאך קורצען געברויך, ווי עס איז איבערציינט געוואָרען, אז נאך 3 מאָנאטליכען טראגען, ווירד דער ברוך פאָללשטענדיג אויסגעהיילט. פּרייז פאָן איינער זייטע 6 רובל, צווייזייטיג 10 רובל. בויכבינדען פיר פרויען, עלאסטישע זאקען פיר געשוואָלענע פיס, אונד פערשיעדענע אַנדערע כירורגישע ארטיקלען — צו בעקומען נור ביים אַפטישען־כירורגישען געשעפט אונטער דער פירמא: אלעקסאנדער, סענאטאָרסקא 22 ווארשוי.

אדרעססע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציינט דאס מען מאכט נאך דיזע ברוכבענדער ביטען מיר אויפמערקזאם צו זיין אויף די אָריגינעלע מיטין סטעמפעל פאָן אונזער פירמא.

שפּיעלען וויאָלין

איזט זעהר לייכט צו ערלערנען דורך די נייע שטיפּט׳ס וויאָלין־מעטאדע אין 16 לעקציאָנען.—

פרייז 1 רו״כ מיט פארטא.

אגענטען בעקומען גרויסען ראבאַט.

Книжный магаз. и библіотека
А. Цукермана, Варшава Налевки 7.

שָׂפָה חַיָּה

חלק ראשון, הוצאה רביעית, מאושר מטעם ועד המלומדים, אשר ללשכת שר ההשכלה, ללמד ע״י קרוא וכתוב בשפת עבר ע״פ שטת הברת האותיות.

חלק שני, הספר הראשון אחר הא״ב ללמד את השפה העבריה כשפה חיה, עברית בעברית, עם ציורים ותמונות, מאת פסח ליב פישמאן ומנחם מענדיל ליבערמאן, נמצאים להמכר בכל בתי מסחר הספרים.

מחיר ההלק הראשון 30 קאפ. וההלק השני 50 קאפ.

למו״ם בתי־ספר, ת״ת והדרים, הנהה. כתבת המו״ל:

Рига, Эрнсту Платесу.
Ernst Plates, Riga.

ХАטעל אונד רעסטאראן 1־טער קלאסע.

קאממערציע אין ווילנא.

טהיילט מיט אלע רייזענדע, דאסס ער איז מיט פיעל גראסע אונד שענע נייע בעפוצטע ציממער פערגרעסערט געווארען אונד דאס דער רעסטאראן כשר, וועלכע איז בעריהמט מיט זיינע געשמאקע אונד געזונדע שפייזען, האט ערלויבנים בעקאממען אלערליי געטרענקע ווארונטער אויך כרמל וויין אונד קאניאק פאן פאלעסטינא צו פערקויפען.

בעדיענונג אויף דאס געפעליגםטע.

מיט אלער אכטונג

יהושע בערשטעלמאן.

פּריילינען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען נוט שניידען און נייהען אין אקורצע צייט דורך בריעף אין זארגאן, רוסיש אין דייטש. די מעטאָדע איז די בעסטע און די נרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך נוט אויסלערנען. אויף תשובה אַ מארקע. ניט זוימט און פרעגט אָן ביי:

Варшава, Госпожѣ Бертѣ Найдичъ.

ВО ВСѢХЪ КНИЖНЫХЪ МАГАЗИНАХЪ
можно получать слѣдующія руководства

Б. Сегаля.

1. **Исторія еврейскаго народа.** Ч. I. (Библ.) съ прилож. геогр. и карты Палестины. Изд. 6-е, 1900 г. Ц. 80 к.
2. **Исторія еврейскаго народа.** Ч. II. (отъ заключ. Библіи до наст. врем). Изд. 2-е, 1900 г. Ц. 80.
3. **Краткая исторія евр.** (Толдосъ Іесроэль) до заключ. Талм. Текст. Библ. съ перев. на русск. яз. Изд. 15-е, 1899 г. Ц 40 к.
4. **П, остранный евр. катехизисъ.** Изд. 4-е, 1899 г. Ц. 70 коп. Съ прилож. евр, текста привед. стих. и изреч. Ц. 85 коп.
5. **Краткій евр. катехизисъ.** Изд. 18-е. 1899 г. Ц. 25 к.

Всѣ эти книги одобрены учен. Ком. М. Н. П. для употреб. въ евр. и общ. заведен. гдѣ обучаютъ евр. вѣры.

Выписывающіе отъ автора (Одесса. Греческая, 11) по одному экв. этихъ сочин. прил. къ означ. цѣн на. перес. за 1, 2 и 4-е по 14 к., за 3-е 8 к.—а за 5-е—4 к.

До одного руб. можно присылать марками.

געזעללשאפט „כרמל" ווארשא

אויסשליסליכער פערקויף פיר גאנץ רוסלאנד

פון נאטירליכען וויין און קאניאק

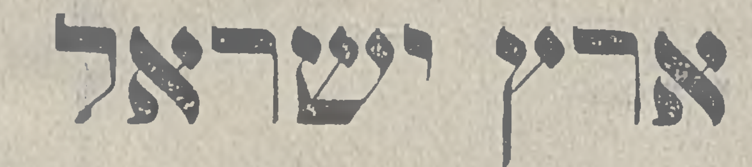
וועלכער ווערד אויסגעארבייט

אין די וויינגערטנער

פון די

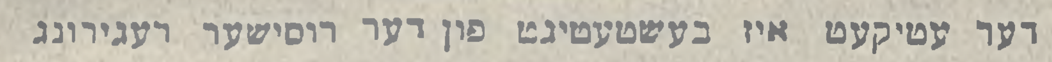
יודישעקאלאניעס

אין

ארץ ישראל

די מארקע איז בעשטעטיגט פון דער רוסישער רעגירונג.

דער עטיקעט איז בעשטעטיגט פון דער רוסישער רעגירונג

הויפט-קאנטאר אין ווארשא, נאלעווקי נו' 21, טעלעפאן נו' 1433.

אדרעססע פיר בריעף: Товарищество Кармелъ Варшава : פיר טעלעגראממען : Варшава Кармелъ.

אבטהיילונג פיר זיד-רוסלאנד אין אדעססא רישעליעווסקאיא אין דעם הויז פון ה' בארבאש

אדרעססע פיר בריעף: **Товарищество Кармелъ Одесса** : פיר טעלעגראממען : **Одесса Кармелъ**

צו אדעססער ראיאן געהערען די גובערניעס: חערסאן, קישיניעוו, יעקאטערינאסלאוו, פאדאלסק, קיעוו, חארקאוו, פאלטאווא, קרים און קאווקאז.

פיליאלע פון „כרמל" אין קארלסבאד

אין קארלסבאד איז געעפענט געווארען א פיליאלע צים פערקויף פון כרמל-וויין אויף דער קרייצגאססע נו. 86, און אלע געסט וועלכע קומען אין די עסטרייכישע בעדער קענען בעקומען כרמל-וויין פון דער קארלסבאדער פיליאלע. די אדרעסע אין קארלסבאד איז

Gesellschaft ‹KARMEL› Kreuzgasse Nr. 86 vis à vis der grossen Colonade.

אונזערע ווייגען און קאניאקען בעקומט מען אין אלע וויינהאנדלונגען.

☞ כדי צו בעווארנען כרמל-וויין און קאניאקען פון נאכגעפעלשטע, פערקויפען מיר אונזערע וויינען און קאניאקען נור אין פלעשער פערזיגעלט מיט אונזער סטעמפעל און פערקניפט מיט דער פלאמבע פון „כרמל".

תעודת רב.

דבר אמת ניתן לכתוב ולהודיע לכל מאן דבעי למידע איך שמכיר ויורע אנכי את האי גברא יקירא האברך המופלג, השלם ויקר רוח כש"ת מוהר"ר יעקב נ"י (המורה מלאכות ע"י מכתבים) בן לגברא רבא מופלג בתורה ויראה כקש"ת מהור"ר נחום ניידיטש נ"י מפה, איך שהוא משכיל שלם ודורש אלקים; דרכו תמימה והנהגתו ישרה ומצאתי לחובה לפני למען האמת והיושר להודיע טבעו בשערי בת רבים ולהעיד עליו כי נאמן רוח הוא ויש לסמוך עליו בכל העסקים, כי הוא איש י"א וישר הולך ולראי' באתי עה"ח יום א' לסדר „האזינו ואדברה".

נאום יעקב ישעי' ראזענבלום חופ"ק דאוויר הארדא ק.

L „Echo Sioniste"

האורגן הציוני היהידי בשפת צרפת

יו"ל בפריז ע"י ל. פאפערין וא. רוקה.

העתון הזה יוצא לאור פעמים לחודש, ביום 5 וביום 20.

כתובת בית המערכת והאדמיניסטראציאן:

Paris, 38 rue Lebrun, 38

מחיר החתימה: לשנה 4 רו"כ, לחצי שנה 2 רו"כ.

החותמים ברוסיא יוכלו לפנות עפ"י הכתובת.

Товариц. „Издательство Ахіасафъ", Варшава.

נור מיט עטליכע רובל

קען יעדער מענש ביי זיך אויפ'ן ארט א גוטע פרנסה איינפיהרען. אזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך א בריעף נעגען א 7 קאפ' מארקע.

אדרעסירען:

Варшава, Я. Найдичъ.

וויאלין (פידעל)

צו שפיעלען איז לייכט צו ער־לערנען דורך די נייע מעטאדע פון הערמאן שטיפט אין יודי־שער שפראכע אונד מיט ביי־שפיעלען אונד נאטען ערקלערט.

פרייז מיט פארטא 1 רו"כ.

פאסטמארקען ווערדען אנגענאמען.

אגענטען בעקאממען ראבבאט.

הויפטפערקויף בייא:

Книжный магазинъ

А. Цукермана

Варшава, Налевки 7.

Buchhandlung

A. Zuckermann, Warschau,

Nalewki 7.

גילזען־מאשינען

די בעסטע ציגארעטען גילזען־מא־שינען נייעסטער קאנסטרוקציאן, מיט אונד אהנע דרוק־אפפאראטען

בעקאמט מאן ביי:

M. BLÜTH, WARSCHAU

Pańska str. 26.

העברי

בית ספר לנערים

של

א. ליבושיצקי.

WARSCHAU,

Nowolipie 15/9.

הערין ניידיטש אין ווארשא.

יטיב נא כ' לשלוח לי פראספעקט מהמלאכות ואבחר באחת מהן. הפאמיליע „ניידיטש" ירועה לי היטב, כי כבר יצא לה מוניטון לשם ולתהלה בעירנו ע"י ב"א ראזע לעווין, אשר למדה אצל המאדאם ניידיטש ע"י מכתבים את מלאכת הגזרה והתפירה (שניידער קונסט) וכבר קבלה דיפלאם, לכן בטוח אנכי גם בה' ניידיטש, כי חזקה על חבר כמוהו שלא יוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וכבר אתמחי גברא...

הרו"ש זלמן אש,

גראדזיסק, פלך ווארשא 18/8.

איין זאקען מאשין

צו פערקויפען. ווארשא, קופעצקא נו' 12 וואהנונג נו' 4.